

ნებადგენი

საქართველო-გურჯაღი
- მრეწველობითა და სოფლის-
- მეურნეობით -

-1919-

დებეძეძეძეძე, № 12

ნაკადული

საქართველოს
ქრონიკა

საქართველოს ქრონიკა. * დეკემბერი, 1912 წ.

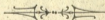
293

დედა: შვილი, — სურათი სოლოგოვი.

I—დედა-შვილი, —სურ. სოდარიოსი	1
II — „ქრისტე სოფელს ევლინება“, —დექსი ბ. მჭედლი- შვილისა.	3
III—ტყე ტიროდა, —ვაჟა-ფშაველასა	4
IV—საკვლეველი, —საშობაო მოთხრობა ი. კუდოშვილისა	9
V — ობოლი ჩიტო, —დექსი ნ. ჩხაკეძისა	18
VI—არჩილი და მისი მეგობრები, —ელ. კლაფასა	21
VII—ზღვა, —ზღაპარი კვადდისა (თარგმ.) დარეკო აბულა- შვილისა.	26
VIII—არისტო ვასილის-ძე ქუთათელაძის ხსოვნას — შ. ქ—ძისა.	40
IX—საქართველო, —(რწმუნანი & ზეუღებანი, კაგრძელება) შ. ჟანაშვილისა.	43
X—აბრეშუმის ქია, —(დასასრული) იტა ჩაკაძისა	52
XI — მითოლოგია, —ტროადის ომი, —ად. შიქაბერიძისა	57
XII — ვასართობი: შარადა და გეგორაფიული ამოცანის აღსნა	64

ქრისტე სოფელს ეპლინება.

თოვლი მიწას თეთრადა ჰრთავს,
მსუბუქ საბნად ეფინება,
დასჩურჩულებს ნეტარ ამბავს:
„ქრისტე სოფელს ევლინება.“

ნაძვი მოსკრეს... თვის სამყაროს
დაეთხოვა ლოცვის მთქმელი,
რომ მორწმუნე ხალხს ახაროს
ქრისტეს შობა, ახალ წელი.

ი. შკედლიშვილი.

ტყე ტირილა.

შირი, დაბურული ტყით შემორტყმულ
მდელოზე დიდი ქრიაშული ისმოდა. ქა-
ლი, კაცი, ბავშვები და ძაღლები ერთმა-
ნეთში ბუზივით ირეოდა! მომეტებული
ნაწილი თოფ-იარაღიანი ხალხი იყო.
ყველას სახეზე სიამოვნების და ბედნიერე-

ბის აღმური ასდიოდა, ყველას მაგეზე ღიმილი ციმციმებდა;
ხალხი თავს დაჰბრუნებდა გაშოტილ ხარ-ირემს, რომელიც ამ
ღილით მონადირეებს ზოგვლათ. უსიტყვოდ იწვა ტყის შვი-

ლი, ტყის გულ-მკერდით და ლალად გაზდილი; თვალები, დახოცილი თვალები, მღვრიე წყალში უცურავდა; ენა გაღ-
მოვგდო.

მონადირის ცხენებმა რომ ნახეს მკვდარი ირემი, ფრუ-
ტუნ-ხრუტუნით გაშორდნენ, ზურგი აქციეს, არ უნდოდათ
მკვდარი ირმისათვის ეცქირნათ; ამიტომ შორს, ველის ბოლო-
ში, მწვანესა სძოვდნენ, საბელ-ათრეულები. ბალებმა ირემს
ჯერ ვერ მისწონეს და ახლა-კი რქის ტოტებზე ებლაუტებო-
დნენ.

„ჩქარა გაატყავეთ, ჩქარაო!“ ინიებდნენ ქალები: „ენა-
ხოთ რა გემო ექნება ირმის მწვადსა!“

ერთმა ვილაკამ დაიძახა:

— მოდით, ქალებო, ვიდრე მწვადი შეიწოდეს, ჰაერი
შევეისუნთქოთ, სისხლი ავამოძრაოთ, უფრო შევირგებთ. აბა,
მაშ—ვიდრე მწვადი შეიწოდეს, დაირა, დოლი და დიპლიპიტო!

— ძალიან კარგი იქნება, კარგზე კარგი, — წამოაყრანტა-
ლა დიდ-ულვაშებიანმა კაცმა და პირველმა თავად დაიწყო
ტლინკვა, ნავარდობა ნაიალაღარს ხავსივით; პირველად ხელ-
გაშლილი ის მიეგება დაირისა და დიპლიპიტოს ხმასა. იმას
მოჰყვნენ სხვანი, დასრიალებდნენ მწვანეზე, სიციცხლითა
სტკებოდნენ. ზოგს არ ეცალათ: ირემს ატყავებდნენ. ირმის
მოკვლა მზიარულებას აათკეცებდა; აუსრულდათ ყველას
ნანატრი: მოჰკლეს ირემი. იმიტომ არ გამოიქცა ველად ეს
ამოდენა ხალხი, რომ ირემი ან შველი უნდა მოეკლათ, და მო-
ჰკლეს კიდევაც. გულის წადილი აუსრულდათ; დღეს ბედნიე-
რები იყვნენ ყველა იქ მყოფნი. მხოლოდ ტყე, გარემო ბუნე-
ბა, არ იყო ბედნიერი; ტყე ტიროდა, ტიროდა დიდი ფერდა,
კალთა მთისა, რომელიც მდებლოს, საცა ირემს ატყავებდნენ,
თავს დაჰყურებდა. შავის ტყით დაფარული სერები ოხერა-
კვნესას, ნიავის მიერ მოტაცებულს, იმ მდებლოს აფრქვევდნენ
სადაც ხარი ირემი ესვენა.

მსოფიანი ხეები—ცაცხვები, მუხები, თელეები, ბოკეები, ვერხვები, წიფლები, არყები, იფნები და სხვა-და-სხვანი ვიწვიშებდნენ; ყველამ ერთად გაიგო, თუმცა კარგა დაშორებით იღვინენ ერთი მეორეზე, თავიანთი საყვარელი შვილის სიკვდილი. ტყე არის ირმის დედა, ძუძუს ტყე აწოვებდა, აკვანს ტყე ურწევდა, საბნადაც ტყე ეხურებოდა. ტყე შეჭხაროდა და შეჭფოფინებდა ხარ-ირემს, თავი მოსწონდა ტყესა, რომ ისეთი ახოვანი, მშვენიერი შვილი გაზარდა.

ირმის მშვენიებაში თვით ტყისავე მშვენიება იყო ჩაქსოვილი. სიტურფე ირმისა დამამტკიცებელია ტყის მშვენიერებისა. ულაზათოს, უშნოს, განა შეუძლიან ჰშვას მშვენიერება? ირემში ტყე თავის-თავსა ჰხედავდა, ირემი ამაგია ტყისა. აბა, სთქვით—ტყეს, რაზედაც-კი ირემს თვალნი და პირი მიუწვდებოდა, თუ დაუზოგია?! მიუვალ ტყეს ირემი უფლობდა, როგორც სრულ საკუთრებას; ტყეს ეს უზაროდა, როდი სწყინდა: უნდოდა მისი შვილი, თვისი აღზრდილი, დამდგარიყო ლამაზი, ახოვანი, გონიერი და ღონიერი, სახელოვანი ვაჟკაცი.

სიკეთე იყო, სიკეთე თვით ტყისა, როგორც შვილის სიკეთე არის მუდამ დიდება მშობლისა.

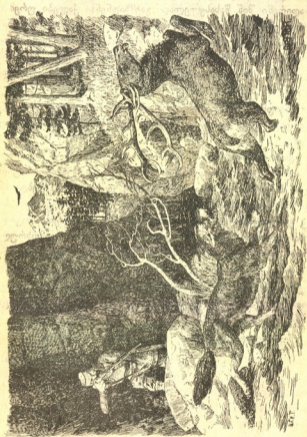
—ვაჰმე, ჩემო სილაღვე, ვაჰ, ჩემ თავს! გულში სინათლე ჩამიდგებოდა, როცა გამივლიდა წინ და ლამაზ, უმზაკვრო თვალებს დამაცეცებდა,—ამბობდა ტყეში მწვანე და ყვითელი ხავსით შემოსილი კლდე, —მუხისა და წიფლის ფესვებით დაშნთულ-დახლართული.

ირმებს, მოკლულის ამხანაგებს, ვინ მოაცლიდა სატიროლად, დამფრთხლები გარბოდნენ, თავის სიცოცხლე ჰქონდათ საზრუნავად. ტყეში მაშემაც რომ გააფანუნოს, იმათ სიკვდილად ეჩვენებათ. თვალებს აქეთ-იქით აცეცებენ, ყურებს აცქვეტენ,—სმენას იმახვილებენ, ნიავსა ჰყნოსვენ; ადამიანის სუნი მგლისაზე მეტად აშინებთ...

ტყე ტიროდა...

დიდრონი მუხის ჩრდილოში სუფრა გრძლად მქალაქსა
 შლილი, სუფრის ნაპირები აეყვავებინა ჩამწკრივებულ ხალხს—

კაცს და ქალს. იყო სმა-კამა, დიდი ქეიფი, კიქების ჯახა-

ჯუზი, მრავალთავიერი, არხალალო-ვარხალალო ისმოდნა მღვდელის
რას მოჰყვა კვალად თამაში, სიცილ-ხარხარი. საქართველოს
მეცნიერებათა აკადემია

მზე დასავლეთისკენ გადიწურა; საღამო ახლოვდებოდა; მონადირენი შინ წასასვლელად გაემზადნენ; ქალები ურემში ჩაღვდნენ; ვაგები ცხენებზე ამხედრდნენ. თოფებს რამდენადაც შესაძლებელი იყო კოხტად იკიდებდნენ; ყოველი მათი მიმოხვრა უსიტყვოდ შემდეგს გამოსთქვამდა: „ჩვენ ნადირის მკვლევლები ვართ, ძალიან მარჯვედ თოფის მსროლელნი და იმიტომ კაი ბიჭებიო“!..

წავიდნენ მონადირენი შინ იმ ფიქრით, კიდევ როდისმე სწვეოდნენ ტყეს და ერთი ირმის მაგივრად ორი სამი მოეკლათ.

დაბრუნდნენ შინ მონადირენი კმაყოფილნი, მზიარულნი, დარჩა ველი ობლად, ზედ მხოლოდ ნაცუცხლარი ეტაობოდა, სადაც ერთი საათის წინად ცუცხლი ვიზგიზებდა და ზედ ხის შამფურებზე აგებული ირმის შწვადი იწვებოდა; სადაც გრძლად სუფრა იყო გაშლილი და ქალ-ვაჟის სიცილ-ხარხარი, მზიარულება ისმოდა. აქა-იქ ირმის გამოხრული ძელები ეყარა, ადამიანის კბილის შემდეგ ძაღლების ნახრავი,

ტყევი ტიროდა და ამბობდა: „ვაჰმე, ჩემო სახელოვანო შეილო, ბორჯავ, როდის-ღა აღეზარდო შენისთანა შეილი, რქითა და ტანით დაშენებული; შენით ვამაყობდი და დღეის შემდეგ ვისით-ღა ვიამაყო.“

მოსთქვამდა ტყე და თანაც ცრემლს აფრქვევდა.

ვაჟა-ფშაველა.

ს ა კ ვ ლ ე ვ ე ლ ი *).

ოიტა, მოიტა ყველაფერი, ადამიანო, ერთი სანაჭებო საკვლეველი უნდა გაეკეთოს!

— ვითომ, რატომაც არ იქნება სანაჭებო? ვის ექნება ამისთანა ნაზუქი, ქადა, ჩურჩხელა, ვაშლი, კომში; აბა ერთი ამ ქათამს შეხედე!

— უპ, უპ, რა კარგია და რა კარგია, მართლაც, რომ კარგ ინდაურს სჯობია!

— რა ვოცი, შენი ჩხუბისაგან-კი აღარა ვართ და! საკენკს

*) საკვლეველი—კალანდა.

ნუ ლუპავთ, ცოტა დაუყარე, წარამართ ნუ მძინვით; ას-
ტებ ხოლმე ერთ ალიაქოთს.

— ეე, შენც ერთი, თუ ღმერთი გწამს! აბა რა დროს
ვგენია, ახლა ჩხუბზე ჩამომივდებ ლაპარაკი, რაც იყო-იყო,
ახალ წელს ძველი ჩხუბი როდი უნდა მოიგონო ხოლმე.

ასე ლაპარაკობდნენ და ფუსფუსებდნენ ხოლმე საკვლე-
ველის გარშემო ბებია მართა და მისი შეუღლე პაპა—აღმას-
ხანი.

— მოიცა, ადამიანო, მაგრე არ იქნება, მოიცა შეთქი!—
შეუტია პაპა-აღმასხანმა, როდესაც მართამ თავის შვილის-
შვილის ტურიკელას ბედის-კვერა*) ხონჩაზე ღორის ხორ-
ცის ნატებთან მოათავსა.

— არა, ბედის-კვერა და ღორის ხორცთან! ბედის-კვერა,
ხმალ-ხანჯალი**) ტყვია და ბასილა***) ერთად უნდა ეწ-
ყოს, ნახუქი, ქადა, ღორის ხორცი, ქათამი და ღვინო—ერ-
თად, ხილიც—ცალკე კუთხეში; აი ასე, აი, უყურე და დაი-
სწავლე!

ბუტბუტებდა აღმასხანი და თან აწესრიგებდა საკვლე-
ველს.

— რაო? დაისწავლეო?!. გუშინდელი ვარ, თუ რა არი?
დედა-კაცი ვბერდები, ყოველ წლივ საკვლეველს ვაკეთებ და
ეხლა შენ მასწავლი სად რა და როგორ უნდა დაეაწყო?!

— ეხლა სხვა „მოდნაა“, ადამიანო, სხვა „მოდნაა“! მოდ-
ნაზე უნდა დააწყო, და აბა შენ რომ არ იცი, სად რა გი-
ნახავს...

— შენ-კი მე ვიცი სუ „ჩინოვნიკებთან“ მიბძანდ-მობძან-
დები ხოლმე, აი!

— „ჩინოვნიკებთანაც“ ცყოფილვარ და „პრიპტათანაც“!

*) ბედის-კვერას უცხოებენ საახალწლოთ ოჯახში პატარევებს.

**) ხმალ-ხანჯალს—ცომისას გამოაცხობენ ხოლმე.

***) ბასილას აცხობენ კაცის საბით.

— მერე შენი დაგლეჯილი ჩოხით სწორეთ სუფრის თავში გამოგჭიმედნენ! ფეტვი რო ჩამოგაყარო თავიდან, შენ კონკი-ძველებს ძირს ერთი მარცვალის არ ჩამოჰვარდება.

— შენ-კი მე ვიცი სუ ღრუბელნატორის კოლივით დაიარები!

— ჰო და მეც ვგ უნდა მეთქვა! მერე რომ არ დავიარები, ვისი ბრალია? ერთი კაბა რა არი, ერთი კაბაც-კი არ შელირსა, რომ ამ ბედნიერ დღეებში გარედ გავსულიყავ!

— რაო, ახლა პატარძლობა მომინდომე? გამიჯიელდი, შე ოჯახ დასაქცევო, თუ რა არი?

— შენ ისა სთქვი, რო ჩემთვის არა გემეტებარა, თორემ სიჯეელე რასა ჰქვიან! კარგი ჩაკმა არც ჯეელს მოსწყინდება და არც მოხუცს!

— იცი, მართა, რა ვითბრა? რახან არც დაირა გვაქვს და არც „ბუზიკა“, მოდი მე ტაშტს დაუკრავ და შენ კიდევ ითამაშე!

— იიი, თავი-კი მოგიკვდეს ჩემი მასხარათ ავდებისათვის!

— რას იწყელები, ადამიანო, შენ სულ ემაგრე იცი; შარშან ახალწელს იყო და ჩხუბი ამიტებე—იმიტომაც მე და შენ მთელი წელიწადი სუ ჩხუბში გავატარეთ. ეხლა არი, და მეჩხუბები. მერე ხომ იცი—თუ ახალწელიწადს იჩხუბე, მთელ წელიწადსაც ისე გაატარებ.

— შენ-კი შენმა მზემ სუ თაფლი გადმოგდის პირიდან, აი!

— გაჩუმდი! მეთქი, ადამიანო, გაჩუმდი, თორემ, მე ვიცი, ვგ ჩხუბი კარგად არ ჩაგიელის; ახალწლის ღამეა, ხუმრობა ხომ არ არი! ამღამინდელი დავი-დარაბა მთელ წელიწადს გასტანს. ნუ დამნავსე, ნუ, ნუ, ადამიანო! წადი, დაიძინე, საველწველისაც მე ვიცი და საკმელისაც.

ბებიაშ ახლა-კი იგრძნო, რომ გულ-მოსული აღმასხანი აღარა ხუმრობდა, წყნარად მოშორდა საკვლეველს და ლოგინისკენ ვაემართა.

— ჰოი, დასწყევლოს ღმერთმა, ე რა ხასიათიანი თქვენი ქირიმეთ, ჰა? — ბუტბუტებდა საკვლეველთან აღმასხანი.

— არა, რისაც შეშინიან, რომ არ ამცდება ხოლმე! შარშან იყო და სწორედ ამ ღამინდელ ღამეს ამიტება ჩხუბი: რატო ჩვენმა ძროხამ ხბო არ მოიგოვო. წელს არი და ისევ ჩხუბი! მერე მთელ წელიწადს ხომ სუ ჩხუბი ამყვება, წადი და მოისვენე! ე ღვინო შაინც ტკბილად დავლიო.

დაღმატა პაპამ და მოიყუდა ღვინის ჩარქვა პირზე; ცოტადენი ღორის ხორციც ჩამოსჭრა, მაგრამ ქათამს-კი მართას შიშით ვერა გაუბედარა.

— ჰაი, გიდი, ჰა, რატო ახლა ირმის მწვადები არა შიშინებენ ცეცხლზე?

ლაპარაკობდა მარტოდ-მარტო პაპა და თან კახხაზე ჩამოკიდებულ თოფს ათვალიერებდა.

— ირმის მწვადები-კი არა, ჯეირნისა არ გინდა! — გამოვლაპარაკა მართა ლოგინიდან.

— ადამიანო, დაიძინე, დაიძინე და დამანებე-მეთქი თავი.

— არა, რომელი მონადირე ხარ, რომ ირმის მწვადები მომინდომე, ჰა?

— რატომაც არა! აბა, მიყურე ამაღამ როგორ დავაგრილო ე თოფი!

— დიდი რამე მომხდარა თუ კარებიდან თოფი გაისროლე აი! — კიდევ გამოაჯავრა მართამ.

— ფუჰ! — გაცეცხლდა ახლა-კი აღმასხანი, უკანასკნელად ასწია ღვინის ჩარქვა და, როცა კარვად გული იჯერა, ისიც შარბაკით ლოგინისაკენ წავიდა.

ორივეს დაეძინათ. ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა. მხოლოდ სანთლის მკრთალი ფერი ელერსებოდა მორთულ საკვლეველს, მაგრამ მასზე მეტად საკვლეველსავე ელერსებოდა პაპა და ბეზიას შვილი-შვილის ტურიკელას ორი თვალი. ის თუმცა ლოგინში იწვა, მაგრამ არ სძინებია, თუმცა ისიც მოიღალა საკვლე-

ველის შორიდან აღერსში; უკანასკნელად ჩაიტკბანურს შორიდან ცარიელი პირი, გადაყლაბა რამდენიმე ცარიელი ნერწყვი და ნელ-ნელა წავიდა ძილში, თან წაიღო მთელი საკვლეველიც, რის გამოც სიზმარში ხან ვაშლი ჩაუძვრებოდა ხოლმე პირში, ხან კომში მიახტებოდა ცხვირზე, ხან გოზინა-ყი ეკვრებოდა ენაზე...

* * *

„კახუუ! კახ! კახუუ! კახ! კახ! კახ!“

მოისმა უცებ სოფელში აქეთ-აქიდან თოფების კახუნი და გრიალი. უცხო კაცს ეგონებოდა—ხალხს მტერი შემოესიაო. თოფი თოფზე გადიოდა, ერთი სახლი მეორეს ეჯიბრებოდა, ერთი უბანი მეორე უბანსა.

— ადექ, ადამიანო, ადექ, არ გესმის? ყველამ ჩვენ დაგვასწრო, ადექ მეთქი!—სცემდა თოფის ხმაზე გამოღვიძებული მართა მუჯლუგუნს მძინარე აღმასხანს.

— რაო? დაგვასწროვო? ვინ რა დაგვასწრო, სად გაგვასწრო... ჩხუბი...

ლულულღებდა აღმასხანი და ვერ ვაფგო რაში იყო საქმე.

— ჩხუბი კი არა, ადგე, დაცალე-მეთქი, დაცალე!

— დაეცალო? რა დაეცალო? განა კიდევ დარჩა ჩარტქაში?...—ეკითხებოდა ძილისაგან გამოურკვეველი აღმასხანი.

— თოფი, ადამიანო, თოფი!

— ჰო, თოფი... თოფი-კი დაიკლება!

— თავის თავათაც დაიკლება, ვენაცვალე ჩემს „ყირიმს“ *).

მიუგო აღმასხანსა და ნელ-ნელა წამოდგა ზეზე. ჩაკმა შინცა და შინც აღარ დასჭირებია, რადგან დაწოლის დროს მხოლოდ ტყავი გაიხადა.

*) ყირიმი ძველი მოწყობილების თოფია.

როგორც იყო ჩამოიღო თოფი, გაუსინჯა ფალია, გაალოკარები, შეაყენა ფეხზე და მიიღვა მხარზე.

„ჩხაკ!“ ჩამოჰკრა ჩახმახმა, მაგრამ თოფი სდუმდა. „ჩხაკ!“ ჩამოჰკრა მეორედ, მაგრამ არც მაშინ გაეარდა. „ჩხაკ!“ სცადა მესამედ მონადირემ, მაგრამ შენ არ მომიკვდე!

— უი, უიიი! დამიდგეს თვალეები, მარშანდელივით ემართება; მარშანაც ძლივს გაეარდა!—წუწუნებდა მართა და შურით უგდებდა ყურს სოფელში თოფის ხმის გრიალს.

„ჩხაკ!“ სცადა კიდევ აღმასხანმა, მაგრამ ახლაც ამოღ.

— ცეცხლი, ადამიანო, ცეცხლი... მუგუზალი მოიტა! შეუძახა გულმოსულმა მართას. მართამ ბუხრიდან ცეცხლიანი მუგუზალი მოარბენინა.

— ზე თოფს დავიკერ და შენ მუგუზალი დაადე ფალიაზე!—ასწავლა აღმასხანმა მართას.

მართლაც აღმასხანმა თოფი გაისწორა, მართა უკან ამოეკრა და გადაუდგა ფალიაზე მუგუზალი.

წუთი, და იგრიალა თოფმა.

— ჰი, გაგიწყრეს ღმერთი შენცა და შენს თოფსაც. შეგქამოთ ჟანგმა შენცა და ეგეც — იწყველებოდა ბეზია და კენჭსა წუწუნით ძლივს დგებოდა მიწაზე გაშლართული.

— ამაყენე, ადამიანო, ამაყენე!—ეხვეწებოდა მას, მასზე უფრო მეტად ძირს გაჭიმული აღმასხანი და თან ხელეებს უშვერდა საშველად.

ჩაეანგებულმა თოფმა ისე ძლიერად დაჰკრა მონადირე აღმასხანს მხარში, რომ არამც თუ თითონ, — მისი მართაც-კი ძირს გაშლართა; რადგან უკან გაქანებული აღმასხანი მართას ძლიერად დაეჯახა.

— რატო ცხლა ირმის მწვადები არ შიშინებდენ ცეცხლზე. რატო ირმის მწვადები არა შიშინებდენ... მონადირეს დამიხეთ და, მონადირეს!—აჯავრებდა მართა და ორივე ხელით ეწეოდა აღმასხანს.

— ვითომც რატომაო! თუკი ჩვენ ორი ადამიანი კონდახით უკან ვადმოგვადგო, წინ რომ ირემი სდგომოდეს ჩვენ „ყირიმს“, ვერ მოჰკლავდა თუ?!

— რატომ, რატომ ვერ მოჰკლავდა იმ დალოცვილ ირემს. შენი ხათრი რო შეენახა და თოფის ტუჩთან გზღებოდა.

— არა, ძალიან-კი დაიძახა, აი!—იკეთებდა გულს აღმასხანი და ნატყენ მხარს იშინჯავდა.

— რა დროს მხარია, ადამიანო, მგონი მთელმა სოფელმა უკვლია კიდევ; გადი, გაიტა საკვლეველი, მიულოცე ბოსელს, მარანს, ქათამ-ბატუნდოურს, ეზოსა და ყურეს!

— ეხლავ, ადამიანო, ეხლავ, მაგაზე იდვილი რაღაა! ასწი და გაიტა, ასწი და შემოიტა! მაგრამ ჩხუბს კი გაანებე თავი, თორემ მთელი წელიწადი ფათერაკი არ დაგვეღვევა,—მიუგო აღმასხანმა და ასწია მოკაზმული საკვლეველი.

— ბებია, ჰა, ბებია... ავღგე? ავღგები, ჰა?

გამოეხმაუარა სახლში მარტო დარჩენილ ბებიას, ლოგინიდან, თოფის ხმაზე გამოღვიძებული ტურიკელა.

— ადგე, გენაცვალოს ბებია, ადგე! აი, ახლა საცაა ჰაჰა საკვლეველსაც შემოიტანს, მოგვილოცავს, დაგვაბერებს... ადგე, შენ გენაცვალე,—მიუალერსა ბებია და თან ტანისამოსის ჩაცმას მშველოდა.

აღმასხანმა ჯერ მარანს მიულოცა; მერე ბედელს პურით ავსება უსურვა, ბოსელს სულ ჭრელ-ჭრელი ხბორეშის შემეტყბა, შემდეგ-კი, რადგან საქათმეში უნდა შესულიყო, საკვლეველი გარედ დადგა.

„ოქვენამც გაგსუქებით ეგ კუჭები, თქვენამც გიმრავლიათ ათი-ათასჯერ, ჩემი საყენკის გამჩინაგებლებო, ბებიას საყვარლებო, ჩემო საძაგლებო!..—მიულოცა ქათმებსაც აღმასხანმა და გაათავა ეზო-კარ-მიდამოს კურთხევა.

ძალიან ბნელი ღამე არ არი, ძლივს-ღა ვიპოვე საკვლე-

ველი!“ ჩაილაპარაკა მან, ასწია საკვლეველი და მარტას შემო-
სალოცად გასწია.

„კაკუ—კა-კუ!“ მოისმა პატარა ხანს შემდეგ სახლის კარ-
ების კაკუნით.

— კარი გაგვიღე!— შეეხმაურა გარედან ალმასხანი.

— რა მოგაქვს?— შეეკითხნენ შიგნიდან.

— წმინდა ბასილა მობძანდება, მოაქვს: ურმით პური, რუმბით ღვინო, ტომრით ფული, საქონელი მრავალი—ცხვარი და ძროხა, ალმასხანიც თან მოსდევს!—უპასუხა ალმასხანმა.

— რა მოგაქვს?— გამოეკითხნენ კიდევ შიგნიდან ალმასხანს.

ალმასხანმა იგივე უპასუხა.

— რა მოგაქვს?— გამოეკითხნენ მესამედ.

— რა მოგაქვს და ის, რაც გამატანეთ!— მიუგო ახლა-კი სიცივისაგან გულმოსულმა ალმასხანმა, ჰკრა წიხლი კარებს და შევიდა სახლში.

— „შემოვდგი ფეხი, გწყალობდეთ ღმერთი, ფეხი ჩემი, კვალი ანგელოზისა“. მიულოცა ალმასხანმა, დადგა ხონჩა ძირს და გადაკოცნა თავისი ბებერიც და ტურიკელაც.

— აბა, ადამიანო, ახლა ხომ შევრიგდით, მაშ მოუსხდეთ საკვლეველს და ერთი კაი ქეიფი გაეატაროთ, — უთხრა ალმასხანმა მართას და თვითონ ყველაზე წინ მოიკეცა საკვლეველთან.

— შე სულ იმას ვამბობ; რო ახალ-წლის ღამეს ჩხუბი არ შეიძლება მეთქი, მაგრამ...

— ეეე, შენც ერთი!.. რაც იყო-იყო!— მიუგო ალმასხანმა.

— აბა რა იყო? მაინცა და მაინც ისეთი არა მომხდარა-რა. ხომ კარგად მიულოცე მარანს, ბოსელს, საქათმესწ..

— ისეთი მიულოცე, ისეთი, რომ — ჰა! აბა ერთი დანა მო-
მაწოდე, ქათაში დაეჩხვო!

— ისეთი ქათამი დაგიკალ, ისეთი, რომ... შეუქო მარტამ და წამოდგა დანის მოსატანად.

აღმასხანმა საკვლეველისკენ ხელი გაიწოდა, რომ ქათამი აელო, მაგრამ უცებ შედგა. ქათამი იქ აღარ იდგა.

„აღლ... აღ-ლ... აფ... აფ... აფ!..“

მოისმა ამ დროს გარედან ძაღლების ჩხუბი. აღმასხანი გარედ გაეარდა. მას უკან მართა გაჰყვა. ეზოში მეზობლიანთ ძაღლი ეჩხუბებოდა მათ ძაღლს. მოხარული ქათამი ერთი პირიდან, მეორეში გადადიოდა და სძიძვნიდა ხან ერთი ძაღლი, ხან მეორე.

— უი, უი, უი!—დაიკრა მუხლებზე ხელი მარტამ და აღმასხანს თვალები გადაუბრიალა.

— გაგატიალებთ, თუ მე მერმის საკვლეველი გარედ დავდგა, როცა ქათამებს მივულოცავ!

დამუქრა აღმასხანი და ორივე სახლში შევიდნენ.

— ეს სულ შენი ბრალია!—უსაყვედურა აღმასხანმა ბეზიას.

— რაო, რაო? ჩემი ბრალია, ეგეც ჩემი ბრალია?

— დიახ, რო შენი ბრალია, აკი გეუბნებოდი ნუ სჩხუბობ, თორე მთელი წელიწადი ფათერაკი არ დაგველევა-მეთქი!..

— ესეც ჩემი ბრალია? ესეც ჩემი ბრალია?

დაიძახა ბეზიამ და მიიშვირა შეღებულ კარებიდან ხელი ტურიკელაზე, რომელიც ჩურჩხელას, ვაშლს, კომშს და გოზინაყს სუ ერთად იტენდა პირში.

„შემოდგი ფეხი,

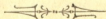
„ქათამი შქონდა ერთი,

„ისიც ძაღლებმა მომტაცეს,—

„გაუწყრათ ღმერთი!“

შემოიღო აპირაკა პაპამ, გადაჰხვია ხელი თვის ბებერს და ტურიკელასთან ერთად მოუსხდნენ უქათმო საკვლეველს დროს გასატარებლად.

ი. ევდოშვილი.

ოგოლი ჩიტი.

გამთარი იყო, ბარადა
თოვლი ფერფლადა ცვიოდა;
სუსხით გათოშილ არეში
ქარი მწუხარედ ჰკიოდა.

* *

სდუმდა გარემო, სოფელი,
ჰყინავდა, შეაღ ციოდა...
ეკალზე იჯდა ჩიტუნა
და სრემლ-მორევით ჩიოდა;

* *

აჰ, გაზაფხულო ნეტარო,
კეკლუსო არე-მარეო,
დღისით მზევ ცხოველ-მყოფელო,
ღამით შუქ-ნაზო მთვარეო;

* *

სხივზე გაშლილო ყვავილო,
 ნუგეშო ობოლ გულისო,

ერკონული
 ზეზლირთიქა

სიამ-ს მომზადლებლო
 და სახევ სიყვარულისო.

* *

ვაიმე!—დაგრჩით ობოლი,
 თავზე დამკვივის ქარიო,—
 გატიტვლებული გარემო,
 შხოლოდ გლოვა და ზარიო...

* *

ველს დაესია ყორნები,
 აიკლეს შთა და ბარიო,—
 სევეთა საბუდრად აქციეს
 სამოთხის ეზო-კარიო.

* *

და შენ, სიცოცხლის ტრფიალო,
 ყვევილო ოზოლ გულისო,
 ფერფლი ხარ ნეტარ სახისა;
 სრულ-მქმნელო სიყვარულისო.

* *

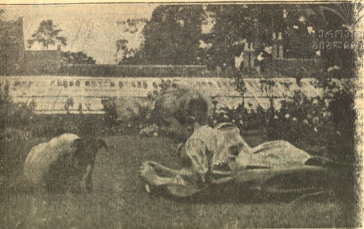
და აწ გულში გაქვს სამარე,
 აქ არის შენი ბინაო.
 ვინც სულის სატრფო დაჰკარვა,
 ბნელი მიუძღვის წინაო.

* *

ასე კვნესოდა ჩიტუნა,—
 თოვლი-კი ფერფლად ცვიოდა,
 და გარინდებულ არეში
 ქარი მწუხარედ ჰკიოდა.

ნ. ჩხიკვაძე.

არჩილი და მისი მემოზრები

არჩილი ცხოველების დიდი მოტრფიალეა: არ შეუძლია ლეკვებს, ძაღლებს, კატებს, ქათმებს და სხვათა გულგრილად გვერდი შეუაროს. არჩილი რომ ქუჩაში გამოვა, ჯიბეებს პურის ნაჭრებით დატენილს გამოიტანს ხოლმე; ამიტომაც მას ხროვად დასდევენ ქუჩაში ბინძური ლეკვებ-ძაღვები. არჩილი ნამცეცებს უყრის და მით ბედნიერია. არჩილის ახლოს ერთი მოედანია მტკვრის პირად: ეს მოედანი მისი საყვარელი ადგილია; აი აქ ჰხედება არჩილი თავის საყვარლებს; აქ თავს იყრიან ცხოველებისაგან გარიღული, პატრონისაგან მოძულეებულიც ყველა მშიერ-მწყურვალე ცხოველები. აქ არიან ცალ-თვალა წირპლიინი კნუტები, ფერდებ-შელეწილი, ბებრუცუნაკატები.

აი ბებერი შურია ძლივს დასავესავეებს: პატრონს, სიბერის სათვის მოსაკლავად ვერ გაუმეტებია და აქ გამოუგდია რჯახზე ნაამაგდარი შურია! ვერ შეეძლო შრომა,—და აღარც არავის უნდა.

აი მტკვრის პირად, გაზაფხულზე აქა-იქ გღია ბედშაგი ლეკვები. დედას ბებრი დაჰბადებია, პატრონს ერთი აუთვალთვალეზია და დაუტოვებია; დანარჩენნი წყლისთვის მიუცია.

ერთი სიტყვით აქ ვის არ შეხვდები. ზოგი სადღაც ნაპოვნ ვეებერთელა ძვლებს ჰხრავს; ზოგს ყელი გადაუგღია და სძინავს. ღმერთმა იცის—ეს გაუბედურებულნი, ცხოვრებისაგან გარიყულნი—აქ თავს რად იყრიან? იქნებ იმისთვის, რომ ამ ადგილიდან იმათ არავინ ერეკება, არავინ უტატანებს, არავინ სწიხლავს.

ჰო, და აი, სწორედ ეს—გაუბედურებულთა, კაცისაგან მოძულებულთა, განწირულთა სამეფო არის არჩილის საყვარელი ადგილი. აქ მას შეუძლია მთელი დღე მარტო ვაატაროს, აქამოს საბრალო ცხოველებს ჯიბით მოტანილი შურის ნამსეცები. ეს გარიყულნიც რალაც ნდობით უყურებენ არჩილს, რომელიც მათ ბედშავ ცხოვრებას სითბოსა და სიკეთის შუქით ანათებს.

შეუდგა აპრილი ბუნების გაკოპწიავებას; გამოიკოკრა, ყვავილებით შეიმოსა მცენარეები; მწვანე მინდორ-ველებს ვარდები დაუფინა. არჩილი გამოვიდა თავის საყვარელ მოედანზე. გადადგა მტკვრის პირად. ერთ წუთს არჩილი რალაცას მიაშტერდა: „აი, აი, შეხედე,—ლეკვები გადაუყრიათ,“—წაიბუტბუტა ხმა-მალლად, წამსვე ჩაეშვა დაბლა, ერთი ბედნიერად გადარჩენილი ლეკვი აიყვანა, გასწმინდა ხალათის კალთით.

„რა ლამაზია! ბრალი არ არის ეს წყალს მისცე? შინ წავიყვანო?—იფიქრა არჩილმა. „ჰოო, რა დღეს დამაყენებენ მამა, დედა, შხარეული დედაკაცი; აი, მესმის კიდევ, როგორ ვრთხმად შემომძახებენ: „ეს რა მოგიყვანია! გასწი, წაიყვანე, გადააგდე: აქ ყველაფერს გააბინძურებს!“

ყველაზე მეტად დედაკაცი ვაცხარდებო: აქაო, და ჩემი საწმენდიოა. ამას წინად არ იყო—ჩემი ფუნთუშა თეთრი პირატი ღამე მესამე სართულიდან გადამიგდო? ძლივს გადავარჩინე. და მე-კი მითხრა—დაიკარგაო!

ბინდმა მოაწია. არჩილი არსად იყო. არჩილის დედა დიდად შფოთავდა: „რა ვქნა, არჩილს არასოდეს არ დაჰგვიანებია; რალაც კარგი ამბავი არ უნდა იყოსო.“

კარგად რომ დაბინდდა,—ისე რომ კაცი კაცს ძლივს იცნობდა, არჩილი სახლში შემოიტუხა... დედა გაანჩხლებული მივარდა: „სად იყავი? რად მომკალი? რას აკეთებდი! ვისთან იყავი,—რად დიიგვიანე?“

არჩილი სდუმდა. უცრად მის უბეში ლეკვი შეინძრა. არჩილს ფერმა გადაჰკრა; დედას ეგონა—ჩემმა შენიშნვამ იმოქმედაო და უცებ არჩილს დაუყვავა. არჩილი გადარჩა.

ყველანი ძილს მიეცნენ. შუა ღამე იქნებოდა, რომ არჩილის დედ-მამას რალაც წკმუტუნის მოესმათ. წკმუტუნი არ მიწყნარდა, უფრო გაძლიერდა, და ისინიც სანთლით ხელში შეუდგნენ ძებნას.

რას შეეძლო შემთხვევით მეორე სართულზე ამოსვლა? საბავშვო ოთახში რომ შევიდნენ, ნახეს, რომ არჩილის ლოჯინზე ერთი ფუნთუშა ლეკვი დაბობდავდა. მშობლებს გაელიმათ; ლეკვს აჰამეს და არჩილს ნება მისცეს, პატარა ცხოველი დაეტოვებინა. არჩილის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა.

რა უყოთ, რომ ფუნთუშასაგან გაფუჭებულ პრიალა იატაკს მას აწმენდინებდნენ. არჩილი, ფაქიზი არჩილი, თავის ფუნთუშასათვის გამირულად იტანდა ყველაფერს. როცა ეტყოდნენ: „აბა, არჩილ, ინებე მოწმენდაო,“—კრინტ-დაუძვრელად ასრულებდა ბრძანებას.

წათამამებულმა არჩილმა მტრედიც ვაიჩინა, ფერადებით შეღება და შიანია, მხარზე—მტრედით, ხელში ციკათი და გვერდზე ძაღლით—არჩილს ხშირად ჰხედავდნენ ამხანაგები, მოედანზე ამაყად და ბედნიერად მოსვირნეს...

ყველაფერს ბოლო აქვს. არჩილის ბედნიერებასაც მალე ბოლო მოელო. ერთ დღიას, როცა არჩილი ჩვეულებრივ მკვირცხლად წამოხტა ლოგინიდან, ყველას რაღაც არაჩვეუბრივი მოწყენილობა შეამჩნია: დედა აღარ უღიმის, სდუმს; ყველა წყნარად და მდუმარედაა. დედაც, მოსამსახურეებიც მიდი-მოდიან, ერთმანეთს არ უყურებენ და ჩურჩულით ერთ-ხელ თუ ერთკვიან ერთი მეორეს რასმეს: თითქო სახლში მიცვალებული ესვენოს.

არჩილი გაკვირვებულია. მიიხედ-მოიხედა: ყველაფერი არეულ-დარეულია, წიგნები იატაკზე ჰყრია; წიგნების შკაფი ღიაა და იმის წინ მთელი გორაა გადმოყრილ წიგნებისა. მამის სამუშაო ოთახში საწერი მაგიდა ხომ სულ აფორიაქებულია.

— რა ვქნა, ეს ვინ ყოფილა, ვის აუტყვია აქაურობა? — მამა არც-კი გაჯავრებულია. მე-კი ერთი ბეწო ქალაღდიც რომ შევებარუნო მის მაგიდაზე, ხომ შავ დღეს დამაყენებს. აგერა-რა უქნიათ! ღმერთო—რეები ჩაუდენიათ! ვაიმე: მე არ დამაბრალონ!

მიიარ-მოიარა ოთახები არჩილმა: იგივე არეულ-დარევაა, იგივე სიჩუმე, იგივე წყნარად სიარული, იგივე ჩურჩულით ლაპარაკი.

— დედა, მამამ არ ნახოს საწერი მაგიდა: მე გამიჯავრდება; ღმერთმანი, მე ხელი არ მიხლია.

— არა, შეილო. მამა შენ არ გაგიჯავრდება: მამა წუხელის წაიყვანეს . . . . .

გაიარა ერთმა კვირამ. მოსამსახურეებმა ერთი მეორეზე აიკრეს ბარგი და დასტოვეს სახლი. ეს კიდევ რა: ბარგი ააღაგეს და სადღაც წაიღეს.

— არჩილ, აბა სად მიგყავს ეგ მტრედი, ლავვი და ციცა; შენ არც-კი იცი, რომ ჩვენ სხვის სახლში ვიქნებით, — შენი-შნა უფროსმა მამამ.

—საწოლი ხომ მექნება; იქ ჩემ ლოგინთან ვაყოლიებ; —
უპასუხა ამ შენიშვნით საკმაოდ შეფიქრებულმა არჩილმა.

არ გაუვლია ორ დღეს და არჩილის დედა შეიღობით
ბინიდან გამოვიდა.

ისევ ისე მდუმარემ, ფერ-მკრთალმა და ტუჩებ-მოკუ-
მულმა დასტოვა იქაურობა.

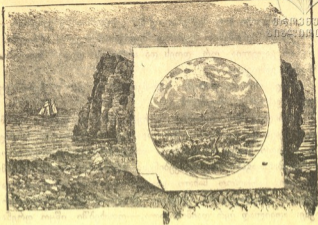
არჩილი—წინ მიდიოდა, ჭრელა მხარზე უჯდა, ხელში
ციცა ეკავა და გვერდით — მისი ნაამაგდარი ფუნთუშა მისდევ-
და. არჩილი გულს არ იტეხდა. ახალ ბინაზე მას არც ერთი
ამ მეგობართაგანი არ შეაშვებინეს. არჩილმა იპოვნა ეზოში
ფიცრები, საჩქაროდ სახლი გააკეთა და ისინი იქ დააბინა.
საქმელს უზიდავდა და აქმევდა. მხოლოდ ჭრელამ გაუჭირა
საქმე: ადვილად ვერ დაიმორჩილა, —ოთახებში იწყო ფრენა.
მალე არჩილმა ჭრელა იმავე ეზოში სახლის პატრონის შვილს
აჩუქა.

თავს იმით ინუგეშებდა, —იმათ სხვა მტრედებიც ჰყავთ
და ჭრელა ამხანაგებთან უფრო კარგად იქნებაო. ფუნთუშა
ვიღაცამ მოიპარა. ციცა ახალ ბინაზე: მხარეულმა ორჯელ
აიფნიდან გადისროლა. ამას არჩილის გულმა ვერ გაუძლო,
და ისევ ამჯობინა თავის პაწია ბიძაშვილისთვის გაეგზავნა.
ამის შემდეგ არჩილს თითქო გული გაუგრილდა ცხოველებზე,
თითქო თვალსაც არიდებდა, აღარც მოჰყავდა, აღარც ეალფ-
რსებოდა; წინანდელი სიყვარული ცხოველებისადმი თითქო
გაუქრა გულში.

აგრეა არჩილი დღემდის; არ ეიცო —სამუდამოდ ასე და-
რჩება, თუ როდისმე მოიბრუნებს მათზე გულს.

ელ. ელიავა.

ზ ზ ვ ა.

მაყად ამართულიყო დედა-მიწა თვალ-უწვდენ, უძირო ზღვაზე. იქ—მაღლა, კლდის პირას, იზრდებოდა ნორჩი ტყე, საამურად ბიბინებდა მწვანე ბალახი, ჰღელავდა ყვავილებით აქრელებული ყანა. ფრინველები მზიარულად ჭიკჭიკობდნენ, დანაყარლობდნენ დიდი ირმები, გლეხები ჰხნავდნენ მიწას. თამამად გამოიყურებოდა კოშკი და ზედ ამართული აფქიო.

ზევიდან დაჰყურებდა ლურჯი, კაშკაშა ცა; დაბლა-კი შოუსვენარი ზღვა ზორგავდა და ზობოჭრობდა.

რაც მსურს, იმას ვფიქრობ, — ამბობდა ზღვა, — კარგ ვუნებაზე ვარ, კაკლის ნაჭუქსაც-კი შეუძლია ითამაშოს ჩემ ზურგზე; არაფერს ვერჩი. მაგრამ, თუ გავრჯავრდი, შეუბრალებლად დავამსხვრევ და შთანთქმავ დიდ გემებს. ამ დროს არავის ვინდობ ჩემ ზევით და ჩემს ახლო.

— მე-კი ყოველთვის ზევიდან დაგტყერი, — დაიქვქა ცამ.

— ეგ მხოლოდ დნერთმა უწყის, ვინა ხარ, — ამყად უპასუხა ზღვამ.

— შეუძლებელია არ მიცნობდე; მუდამ შენ ზვირთებში ვინატები.

— როცა ვღელავ, მაშინაც? დაცინვით შეგეკითხა ზღვა: ეგ ხომ ჩემ სურვილზეა დამოკიდებული.

— ლურჯად რომ ვღებავ?

— ჰე, — გესლიანად ჩაიციხა ზღვამ: — ეგ ხომ ზღაპარია. მე უშენოდაც მაქვს საკუთარი ფერი. ჩემ ცხოველებსა და მცენარეებს არა ჰშურთ ჩემთვის ეს წყალობა.

— მგონი სრულებით დაგავიწყდა, რომ მეც აქა ვარ, — უეცრად წამოიძახა დედა-მიწამ, — თუ შენზე დიდი არა, შენოდენი მაინც ვარ.

— შენ? ზიზლით შეგეკითხა ზღვა: — მართალია, ჩემ წინაშე მთელი შენი დიდებით სდგებარ, მაგრამ ნუ დაგავიწყდება, რომ ჩემი შექმნილი ხარ. აი ამ ტალღებიდან ამოჰყავ თავი.

— სტყუი! — დაიღრიალა დედამიწამ, — სტყუი!

— რად გავიწყდება, რომ ჩემი ცხოველებისა და მცენარეებისაგან შესდგები? აბა, თავს ჩაუკვირდი.

— მომწყინდა ძველი არაკები; მაგ სიპართლემ ეხლა დაკარგა ფასი. ჩემ ნიადაგზე ისეთი მცენარეები და ცხოველები გაჩნდნენ, რომ შენსას ათასწილად სჯობიან. ვგონებ: ველარ შთანთქა ის, როც შექმენი, — დაათავა მიწამ.

— რაც მსურს — იმას ვშვრები; თუ მოვისურვე, გაგანადგურებ, — უპასუხა ზღვამ.

— ვნახოთ, — ჩაილაპარაკა მიწამ და ჩაჩუმდა.

— ზღვამ ჩაიცინა, ცელქად შეათამაშა ტალღები და კლდეებს რეცხვა დაუწყო.

— გისურვებ წარმატებას ამ უმნიშვნელო საქმეში, — ეუბნებოდა დაცინვით დედა-მიწა.

ტყე-კი ანძრევდა შტოებს, ბალახი ინძრეოდა, ყუავილები აფრქვევდნენ სურხელებას. ირმები ლალად დანავარდობდნენ, ფრინველები საამურად კიკიკებდნენ. ვლევები ჰხნავდნენ მიწას.

დრო გადიოდა, ზღვა ცელქად ათამაშებდა ტალღებს, კლდეები-კი წმინდად ირეცხებოდა.

— შენ როგორღაც თავი შემაბეზრე, — ეუბნებოდა ზღვას დედა-მიწა.

— იმას ვშვრები, რაცა მსურს, — ვანგრევ იმას, რაც მე-კუთვნის.

— იცულლუტე, იცულლუტე, უსაქმო ზღვაე! ჩემ მწვერვალამდე მაინც ვერ მოაღწევ, — ამბობდა მიწა.

გადის დრო, ზღვა შეუბოვრად განაგრძობს მუშაობას: უთხრის კლდეებს ძირს. ქარიან დღეში — კოშკში ნათლად ისმის ზღვის საშინელი ღრიალი. ერთ დღეს ჩამოიქცა კლდე, კოშკი, ტყე. საშინელმა ხმაურობამ დაჰფარა ხალხისა და მზე-ცების სიკვდილის მომასწავებელი გმინვა. ცაში-კი ისმოდა აქა-ფებული ზღვის გამარჯვების ჰიმნი.

სამი დღის შემდეგ ზღვა დაშვრიდა, მხოლოდ შორიდ-განლა მოსჩანდა ჩაქცეული, განახევრებული კლდე.

— დაბრუნდი იქ, საიდანაც ამოგიტანე, — ეუბნებოდა ზღვა დედამიწას: — მაგრამ შეიძლება ოდესმე ისევ აგაშენო.

— ბოროტო, ბოროტო ზღვაე, — აყვედრიდა დედამიწა.

ზღვა თავისას განაგრძობდა, — „რაც მსურს, იმას ვშვრე-ბოი“.

სადაც შორს, ზღვის ვალმა ნაპირზე, დედამიწა სხვა სურათს წარმოადგენდა.

ახლად აბიზინებულ მინდვრებზე მოსჩანდა სახლები. საქონელი მადიანად შეექცეოდა ნოყიერ ბაღახს.

— ზღვისა მეშინია, — ამბობდა გლეხი, — მეშინია იმ მძლე-თა-მძლე ქმნილებისა. იგი შვრება იმას, რაც სურს. ძალუძს შთანთქმას ყველა ეს მინდვრები და საქონელი. მეშინია ზღვისა: ჩემი ბედი მასზეა დამოკიდებული.

— აი, ეგ მომწონს, — კმაყოფილებით შენიშნა ზღვამ: — ჰკვიან ადამიანს ესმის ვინ არის ძლიერი და ვინ სუსტი.

ამის შემდეგ ზღვა შეათამაშებდა ხოლმე ტალღებს გლეხის მინდვრებზე, თითქოს ეუბნება, „არ დაივიწყო, რომ მე მძლეთა მძლე ვარო“.

გლეხი ამავრებდა ნაპირებს, აკეთებდა ყორეს, ეგებ ამან მაინც შეაჩეროს ტალღებიო.

— ამაოა ყველა ეს, — ეუბნებოდა ზღვა: — ამ ყორეს ადვილად გადავლახავ.

— გიცნობ, — მოწიწებით შენიშნა გლეხმა: — მე მხოლოდ შენთვის ვზრუნავ, — მინდა გაგიაღვილო ტალღების ცქრიალი.

— კეთილი, — კმაყოფილებით უპასუხა ზღვამ.

— შეიბრალე ჩემი ზურმუხტოვანი მინდორ-ველები, — ევედრებოდა ზღვას დედამიწა.

— რაც მსურს, იმას ვშვრები, — უკმეხად უპასუხა ზღვამ.

— ძლიერი ვარ, ძლიერი, — იმეორებდა ზღვა, სტოვებდა მინდვრებს, მიდიოდა შორს; მხოლოდ ცის ტატნობზე-ლა სჩანდა მისი ბრწყინვალე ზოლები.

ამ დროს ზღვის დატოვებული ძირი შრებოდა. „ეს — უკუქცევიაო“, — ამბობდა გლეხი.

მაგრამ ზღვა ისევ მალე უბრუნდებოდა თავის კალაპოტს. „ეს-კი მოქცევიაო“, — ამბობდა გლეხი.

ერთხელ ზღვაზე ტიფი მოფრინდა:—ვერ გამიგია ზღვის საქციელი. წყალს უფრო და უფრო აკლდება, ფებებს ძლივს ვისვებლებ, — ამბობდა იგი.

— ახალ მიწის ვაშენებ, — განაცხადა ზღვამ.

— შეინ? — გაკვირვებით შეეკითხა ტიფი: — შენებაც გკოდნია?

— რაც მსურს, — იმას ვშვრები.

ერთხელ, როდესაც ზღვა ნაპირებს ჩამოშორდა, იმის ძირზე გამოჩნდა შესანიშნავი მცენარე, წითელი და მჭკირვალე. როგორც შუშა; ფოთლების მაგიერ ლამაზი ყლორტები ამშვენებდა: ყლორტებზე პატარა ყვავილები ესხა.

— შენ ვილა ხარ? შეეკითხა ზღვის ბალახი: სრულიად არ გგვეხარ ჩვენ, ზღვის მცენარეებს.

— მე არ ვეკუთნი თქვენ წრეს, დედა-მიწის მცენარე ვარ, კალაქვა მქვია.

— მერე, არ გეშინია ზღვისა? როცა დაბრუნდება, ხომ დაილუპები.

— გიშველი; პატივს გცემ, რადგან სარგებლობა მოგაქვს, — უთხრა გლეხმა და რუ გაუთხარა.

კალაქვას ესიამოვნა, გაიმართა წელში და ღრმად გადაფესვები. იქვე მზიარულად ფუსფუსებდნენ ზღვის ცხოველები, სჭამდნენ ერთმანეთს, შემდეგ იხოცებოდნენ და ასუქებდნენ მიწას.

ზღვა-კი, ჩვეულებრივ, ხან შორდებოდა, ხან ისევ უბრუნდებოდა ძველ კალაპოტს.

— ჩემო კარგო, ძვირფასო კალაქვა, — ეალერსებოდა ზღვა.

ეპ, ისე იშვიათად გხედავ, მეგობარო; ვგრძნობ, რომ ზალე მომელება ბოლო.

— გინდა ავლელდე? — შეეკითხა ზღვა.

— ღმერთმა დაგვიფაროს; რამ გაფიქრებინა? ხომ გამინადგურებ ნაშრომ-ნიადაგს. ისევ თავი შეიკავე და დამშვიდდი.

— რაც მსურს, იმის ვშერებო, — სთქვა ზღვამ, ქ. მაგრაძის
ხედილობა
მაინც არ აღელდა.

გლეხი იდგა და დაჰყურებდა ახლად აღმოცენებულ დემონიწას: ჯერჯერობით არაფერი შეიღია, შემდეგ-კი შეიძლება გამოდგესო.

ერთხელ ახალი მცენარე გამოჩნდა.

— შენ ვინა ხარ, რა გინდა? — ეკითხებოდა კალაქვა.

— მე ღრმად გავდგამ ფესვებს და გავამაგრებ ჩვილ მიწას.

—

— გმადლობ დახმარებისათვის. ვგონებ ჩვენი მეოხებით აღმოცენდა ეს ახალი მიწა; ზღვაც მადლობას გეტყვის, — უთხრა ახალ მცენარეს კალაქვამ.

— მე ზღვა სრულიად არ მიცნობს; მუდამ ექმს მიწის ვეკუთენი.

— კმარა, — უთხრა კალაქვამ — ვიცხოვროთ მეგობრულად, მაგრამ ნუ დაივიწყებ, რომ ჩქარა ბოლო მოგვედება.

— ყველამ თავისთვის იზრუნოს, ყველას თავისი დრო აქვს; ეხლა ჩემი ჯერია.

კოტა ხნის შემდეგ, ახალი მცენარე ისე გაიზარდა, რომ კალაქვა სრულიად დაჰფარა.

— გვიშველე, ვიღრჩობით, — ჰკიოდა კალაქვა.

— ეგ ჩვეულებრივი მოვლენაა, — ამშვიდებდა ახალი მცენარე: როდესაც ყველა თავის მოვალეობას შეასრულებს, ვალდებულია ადგილი მოყვასს დაუთმოს.

— ზღვავე, დაჰვიწყდა მეგობარი? შოდი, მიშველე, — ევედრებოდა კალაქვა, მაგრამ მისი ხმა ზღვამდის ვერ აღწევდა.

ეხლა ზღვის ყურადღება იმ ადგილას იყო მიქცეული, სადაც ახალი კალაქვა იზრდებოდა და ღამს ჰკრფდა.

ძველი კალაქვა-კი დაღუპა და გაანოყიერა მიწა ისე, რო-

გორც წილად ხვდა „ზღვის ბალახს“. ისეთივე დღე დადგა ახლად ამოსულ მცენარეს.

რამდენსამე ხნის შემდეგ არემარე აკრეოდა სხვა-და-სხვა ყვავილებით. ფუტკრები ბზულით ჰკრეფდნენ თაფლს. ტიფი სჩეკდა ბარტყებს, დედამიწა მკვიდრდებოდა.

— ეხლო-კი დროა მოვკიდო საქმეს ხელი, — სთქვა კმაყოფილებით გლეხმა, როდესაც ახლად აღმოცენებულ დედამიწას დაჰხედა.

ამ დროს შორით მოისმა ზღვის ხმა: არ დაგავიწყდეს, ეგ მიწა მე გაჩუქე. გამკიცხავს ვინმე, თუ ოდესმე უჩვენე ჩემგან მიღებული საჩუქარი და უთხარი, კეთილმა ზღვამ მიჩუქა-თქო.

— ვაჰ, თუ დაგავიწყდეს; და გაშმაგებულმა საჩუქარი უკან წამართვა. კარგი იქმნება, რომ ყორეთი გავამაგრო, — უპასუხა გლეხმა.

— კეთილი, გააკეთე ყორე: იგი ყოველთვის მომაგონებს, რომ ეს მიწა შენთვის მიჩუქებია. მაგრამ, თუ გავჯავრდი, ვერაფერი შემეკავებს.

— ნუ გეშინია, ჩემო კარგო, ჩემ დანიშნულებას ავანრულებ, და შემდეგ არას ვინაღვლი.

— განა შენცა გაქვს რაიმე დანიშნულება? — შეეკითხა ზღვის ბალახი დასუსტებული ხმით.

ზღვის ბალახი გვალვისაგან ხმებოდა.

— მე ერთ ადგილას ვაგროვებ თიხას და ცარცს, ვქმნი ლამს. ხომ იცი — რა არი ლამი? იგი დედა-მიწის საფუძველს ჰქმნის.

— მერე, განა ზღვა ნებას გაძლევს?

— მოიცა, ამას შემდეგში დაინახავ, — მიუგო კალაქვამ: — ეხლო-კი დაისვენე, რალაც ცუდად გამოიყურები. შენ ხომ ჩემსავეთ გამძლე არა ხარ.

ჩქარა ზღვა დაუბრუნდა თავის კალაპოტს. ზღვის ბალა-

ხი ელოდდა კალაქვის დაღუპვას. მაგრამ მოლოდინი ვერ შეიძინა. გაუმართლდა: კალაქვა თავმომწონედ შლიდა შტოებს.

— რაღაც მწვანე მცენარე ამომძვარა, ამბობს—ზღვის მეოხებით დედამიწის ვაშენებო,—ეუბნებოდა ზღვის ბალახი ზღვას.

— უგუნური ხარ,—უთბრა ზღვამ:—გგონია, რომ მე მარტო ვანგრევე ქვეყანას; ქვეყნის აშენებაც მიყვარს.

ზღვის ბალახი ჩაჩუმდა.

— ნუ შეოთავ, ზღვაო, დამშვიდდი; ლამის მოკრეფას მიშლი.

— ბოდიშს ვიხდი, ჩემო კარგო,—მოწიწებით მიუგო ზღვამ,—ვეცდები თავი შევიკავო.

კალაქვამ გამართა შტოები. ტალღების ცემდა ამ შტოებს, თიხის და ცარცის ნამტვრევები ცვიოდა ძირს, და ზღვის ძირი თან-და-თან ზევით იწვედა.

— ამისთანა საკვირველი რომ არაფერი მინახავს: შეხეთ ამ თავებდს: როგორ თავისუფლად ელაპარაკება ზღვას!—წაიძულლოლა ზღვის ბალახმა.

— კალაქვა ჩემი პირმშო შეილია, ამბობდა ზღვა; ჩემო კარგო, ლამაზო კალაქვა!

განცვიფრებულ ზღვის ბალახს ხმა ჩაუწყდა.

ტიფი გაფრინდა შორს: აუწყა ქვეყანას სიკეთე და ღმობიერება ზღვისა.

გლეხი იღგა ყორეზე და ჩაფიქრებული გაჰყურებდა დაწყნარებულ ზღვას.

— რა კარგი რამა ხარ, ზღვაო; ვინ დაიჯერებს, რომ ამ რამდენსაშე დღის წინად ფაფარაშლილი, აქაფებული, ღრიალით ეხეთქებოდი ქვეყანას.

— კალაქვე, ძვირფასო კალაქვა!—დაუძახა ზღვამ.

— უჰ, რა გინდა? საქმე კარგად მიდის; შენ-კი დაუდევრობით ყველაფერს აფუჭებ.

— ნუ ჯავრობ, ჩემო კარგო, ნუ: მინდა წაპირებიდან გავიდე და მეშინია შენი თესლები თან არ წავიღო.

— შე საქმე უკვე კარგად მოვაგვარე: თესლებს ეკლები შევესხი, რის გამო ჩემთან დარჩება. შეგეძლია თავისუფლად გაისეირნო და თან სხვა ლამიკ მოიტანო.

— რა შორსმჭერეტელი ყოფილხარ, ჩემო ძვირფასო, — შეაქო ზღვამ და გაიქცა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ზღვის ძირს კალაქვა მოეფინა, წყალს-კი უფრო და უფრო აკლდებოდა.

— ნებას მომცემ აქ დავყო რამდენიმე ხანი? — შეეკითხა კალაქვას ზღვის ბალახი.

— გირჩევ ცოტა შორს გაიწიო.

— კეთილი; მაგრამ როგორ გავიწიო, — ამბობდა ზღვის ბალახი: ქვაზე ვზივარ, ქვა კი ისეა ლამში ჩაფლული, რომ ზღვაც ვერ დასძრავს, არამც თუ მე.

— რა ვქნა, ვერაფერს გიშველი: შენმა დრომ უკვე განვლო, — ოდესმე მეც ამ დღეში ჩავეარდები.

არ გასულა დიდი ხანი, და ზღვის პირი სრულიად ამოივსო.

— გვალვის სუნს ვგრძნობ, — სთქვა კალაქვამ.

ეგ მშვენივრად ვიცო: მახსოვს, როგორ...

— კმარა, კმარა, — შეაწყვიტნა ზღვამ. მას არ უყვარდა, როდესაც ძველ ამბავს მოაგონებდნენ.

გლეხმა დაიწყო მუშაობა, ააშენა ყორე, დათესა სხვა-და-სხვა მცენარეები, მინდორი ამწვწ ნდა; საქონელი ბალახში ინთქებოდა.

ერთხელ გლეხი მიწას ჰპარავდა. ბარს დაეანგებულნი რკინა ამოჰყვა. გლეხმა დაუწყო სინჯვა; ბევრი ატრიალა და ბოლოს მიჰხვდა, რომ აფქიო იყო.

— ღმერთმა უწუეს, რომელ სახურავიდან ჩამოვარდი. რა ლამაზი ხარ! ეგებ ოდესმე შევერცხილილიც იყავი.

* * *

გავიდა რამდენიმე საუკუნე. ერთმა თაობამ შეორეს ადგილი დაუთმო. ახალი მიწა ძველისაგან აღარ ირჩეოდა. მინდვრები მწვანედ ბიბინებდა. მენახირე მირეკავდა საქონელს, ასუქებდა, შემდეგ მიჰყავდა ყასაბთან დასაკლავად. გლეხკაცი აშენებდა ყორეს, ამაგრებდა, მაგრამ ზღვა მაინც ესტუმრებოდა ხოლომე და ისევ უკან ბრუნდებოდა. მინდვრებზე სახლები გაშენდა.

იქვე ახლო გადაშლილიყო ზღვა. კალაქვა ჩვეულებისამებრ ლამს ჰკრეფდა, ახალ მიწას აშენებდა, მეორე მცენარე ამ მიწას ამაგრებდა. შემდეგ მუშაკები იხოცებოდნენ და ადგილს სხვა მცენარეებს უთმობდნენ.

აქ გადიოდა დრო.

ერთხელ გლეხის ბაღში ჰვინტა მოფრინდა. შემოდგომა იწყებოდა. მისმა ბარტყებმა ფრენა უკვე ისწავლეს, საქმელი კი აკლდებოდათ. ამიტომ ჰვინტამ თბილ ქვეყნებში გაფრენა დააპირა.

— რა საამური ქვეყანაა; ცოტა მეტი ხეები რომ იყოს, გაზაფხულზე ისევ აქ მოვფრინდებოდი, — სთქვა ჰვინტამ.

— ყველაზე უკეთესი ქვეყანა ვარ-ზღვის პირმშოშვილი: ზღვამ მშობა და მსხვერპლად თავისი მცენარე ცხოველები მომიტანა.

— მართლა? — გაკვირვებით შეეკითხა ჰვინტა: — მე კი ზღვა ბოროტი მეგონა. ქვეყანას ანგრევს და არაფერს აშენებს მეთქი. მიამბე, როგორ ავაშენა. კიდევ ბევრი დრო მაქვს სლაპარაკოდ. დღეს თვრამეტი ბუზი დავიქირე. ამაღამ გზას შეუდგები.

მიწამ დაიწყო:

— გესმის აგერ იქ, შორს, ზღვის ხმაურობა? ამ ზღვამ მშობა. ნეტა იცოდე — რა მოთმინებით და აღერსით მოჰქონდა თიხის და ცარცის ნამტვრევები, ჩემ ასაშენებლად. რო-

გორც გითხარი,—თავისი მცენარე და ცხოველებიც მსხვერპლად შემწირა და საფუძველად დამიღო. იგი ღინჯად იყო, ვიდრე გავმაგრდებოდი. ღინჯად ყოფნა-კი მისთვის უდიდესი მსხვერპლია.

— მე ზღვის სხვა ამბავიც ვიცი,—უთხრა ჭვინტამ; ის მოხდა საღლაც შორს, შორ ქვეყანაში. ის ქვეყანა შენსავით ლამაზი იყო, მაგრამ სულ სხვანაირი ელფერი ჰქონდა. ამაყად ამართულიყო თვალ-უწვდენი მთები. ზურმუხტის მწვერვალონი ცას ებჯინებოდა. ზედ ლამაზი, ნორჩი ტყე იზრდებოდა. მინდვრები და ყანები ბიბინებდა. ტყეში ფრინველები საამურად ჭიკჭიკებდნენ. ლალად დანაგარდობდნენ ირმები. გლეხები ხნავდნენ მიწას. არე-მარეს ამშვენებდა სურნელოვანი ყვავილები. კლდის პირას მოსჩანდა უზარმაზარი კოშკი ოქროს აფქიოთი.

— მერე, რა მოუვიდა ამ ქვეყანას?—აღტაცებით ჰკითხა დედა-მიწამ.

— ეს ლამაზი ქვეყანა ზღვამ ჩაიტანა.

— სტყუი, იგი ხანდისხან ჯაერობს, ლელავს, მაგრამ ასეთ სისასტიკეს არასდროს არ ჩაიდენს.

— ჰმ,—ჩაიცინა ჭვინტამ და განაგრძო:—ღლითი-ღღე, ზღვა რეცხდა კლდეებს, და ერთ მშვენიერ დღეს ზღვა ისე მშვიდად გამოიყურებოდა, ვითომც აქ არაფერიყო.

— მე მაინც არა მჯერა. ვინ გაიმბო ეგ ზღაპრები?—შეკითხა ჭვინტას მიწა.

— ერთი მოხუცებული ბებია მყავდა, იმან მიამბო. მას მყავდა ქმარი და ხუთი ბარტყი, რომლებიც იმ დროს ზღვამ იმსხვერპლა. რაღაც სასწაულით თითონ გადარჩა, მაგრამ ზღვის ვერაგობა არასდროს არ დავიწყებია. როდესაც მეორე წელს იტალიიდან დაბრუნდა, სხვა ქმარს წაპყვა და შვილები გააჩინა: იგი ხშირად უამბობდა ხოლმე დედაჩემს ამ ამბავს. დედა-კი მე მიამბო.

— არა, მინც ვერ დავიჯერებ, — უპასუხა დაღონებულმა მიწამ.

ამ დროს ქვინტამ თვალი შეასწრო გადაგდებულ აფქიოს, მოუახლოვდა და სინჯვა დაუწყაო.

— აი აფქიო, ოდესღაც ლამაზი იყო; ეგებ იმ კოშკს ეკუთვნოდა, კლდის პირას რომ იყო ამართული. აბა შეეკითხე ზღვას, — უთხრა ქვინტამ.

მიწა უფრო შეფიქრიანდა, მით უმეტეს, რომ იმ დღეს ზღვა როგორღაც ბორგავდა.

— შეხე, როგორ ღელავს შენი მშვიდი, წყნარი ზღვა, ვესმის? — შეეკითხა ქვინტა.

— ზღვაო! — დაიძახა მიწამ.

— თავი დამანებე, — უკმებად უპასუხა ზღვამ: — დღეს ცუდ გუნებაზე ვარ.

— აქამდის როგორც საყვარელ დედას, ისე გიყურებდი, გაღმერთებდი, რომ სიცოცხლე მომანიჭე, მაგრამ მოფრინდა ქვინტა და მიამბო, რომ შენ ბოროტი ხარ, შეუბრალებელი. თურმე არავის ასვენებ, ყველას აუბედურებ, — უთხრა მიწამ.

— რაც მსურს, იმას ვშვრები, — უპასუხა ზღვამ: — აბა გამომიგზავნე ქვინტა, დავაღრჩო ამ ტალღებში.

— მართალია, რომ შენ გაანადგურე ლამაზი, სალკლოვანი ქვეყანა, კოშკი, ადამიანები, ირმები, ტყე და ფრინველები?

— დილაღ შესაძლებელია! სად მახსოვს ძველი ამბები! რაც მსურს, იმას ვშვრები, — ამაყად უპასუხა ზღვამ.

— აი, ეს აფქიო იმ კოშკს ეკუთვნოდა?

— რასაკვირველია რომელსამე კოშკს ეკუთვნოდა; მაგრამ რას ნიშნავს ეგ შენი სიტყვები? არ დაივიწყო, რომ მე მეკუთვნი: ჩემი შექმნილი ხარ. ეხლა-კი თავი დამანებე და გამიფრთხილდი.

მიწა მწარედ დანაღვლიანდა.

უკვე შედამებული იყო, როდესაც გლეხი სადაროს გვე-
ყურებდა.

— ცა მოღრუბლულა, ზღვაც ძლიერ დელავს, — სთქვა
გლეხმა.

— ბარემ ხვალამდისაც დავრჩები; ერთად ვილაპარაკოთ,
— უთხრა მიწას ჰვინტამ. — მესმის შენი მდგომარეობა, ძნე-
ლია, როცა ამისთანა ამბები გესმის. მაგრამ რა ვუყოთ. სი-
მართლე ყველასა სჯობს!

მიწა სდუმდა.

დალამდა. გლეხს ოჯახობით ტკბილად ეძინა, ეძინა
ჰვინტასაც. ზღვა-კი ბორგავდა, ღრიალებდა. ცაზე შავი
ღრუბელი მიდი-მოდიოდა.

უეცრად მიწა გამოერკვია.

— ბოროტო, ბოროტო ზღვაო!

— რას ბოდავ? — დაიღრიალა ზღვამ: — შენ, შენ ჰბედავ
ჩემ ლანძღვას, მლანძღავ მე, რომელმაც სიცოცხლე გაჩუქე?

— ბოროტო, ბოროტო ზღვაო! — შეჰკვივლა მიწამ. —
ქურდო, ცრუო, შენ რა გეკუთნოდა და მე რა მო-
მეცი? კლდე დაანგრიე და აქ მოიტანე; ეგაა შენი კეთილი
საქმე? ახლა-კი გიცნობ-რა შეილიცა ხარ!

— რას ჰბოდავ? — ჰყვიროდა გაცოფებული ზღვა: — მე
ავაშენე ის კლდე ისე, როგორც შემდეგში შენ ავაშენე. და-
ვანგრიე ისე, როგორც დავანგრევე ახლა შენ. რაც მსურს,
იმას ვშვრები.

— ქურდო, ცრუო, მატყუარავ, — განაგრძობდა მიწა: —
კლდე დაანგრიე და ისე ამაშენე?

— უმადურო ბავშვო, — დაიღრიალა ზღვამ და ავარდა
ყორეზე, ჩაანგრია იგი, მიღეწ-მოღეწა არე-მარე და შთან-
ქა გლეხი ოჯახობით.

საოცარი სისწრაფით მოხდა ყველა ეს. შთანთქა არე-
მარე, მხოლოდ ეკლესიის გუმბათი-ლა სჩანდა.

გლეხის ბაღში მალალი ხე ვადარჩენილიყო. ზღედა კვინტა
 ტა იჯდა. შიშისეგან ცახცახებდა და ვერც გაფრენილიყო.

—ბოროტო, ბოროტო ზღვაო—დაუძახა კვინტამ.

—რაც მსურს, იმას ვშვრები,—უპასუხა ზღვამ.

ზღვა ამ დროს ძლიერი ტალღით მიაწვა ხეს და გადა-
 ტეხა. კვინტა ჩავარდა ზღვაში. ტალღამ დაატრიალა ფრინ-
 ველი და ერთბაშად შთანთქა.

თარგ. დ. აბელიშვილისა.

არისტო ვასილის-ძის ქუთათელა- ძის ხსოვნას.

ქართველ საზოგადოებას და კერძოდ მის მოზარდ თაობას ერთი საუკეთესო მეგობარი—მუშაკი, კეთილშობილი ადამიანი მოაკლდა.

განსვენებული განსაკუთრებული ერთგული მეგობარი იყო მოზარდ თაობისა: ღვინობდა მისი ღვინით, იტანჯებოდა იმისი ტანჯვით.

ამ მოზარდთა კეთილ-დღეობისაკენ მიმართულმა მძიმე შრომამ ჭალარა მოპრია, წელში მოხარა, ბოლო მოუღო, მაგრამ მის სულს, ანდამატივით გამოქანდაკებულ სიყვარულს ბავშვთა და ახალგაზღობისადმი ვერა დააკლო-რა: მოუდრეკელ, წრფელ, სასოებიან და სპეტაკ სიყვარულად დარჩა ეს სული უკანასკნელ დღემდე.

განსვენებული ემსახურებოდა იმ წმინდა საქმეს, რომელსაც ჰქვია მასწავლებლობა, აღმზრდელობა, ამ სიტყვის წმიდა შინაარსით.

ემსახურებოდა წრფელად, დაულალავად და გატაცებით,— ისე, როგორც შეჭფერის სამსახური ნამდვილ მოძღვარს. ცხო-

ვრების მიზნად ჰქონდა დასახული თავისი საკუთარი სამოთხე, სამოთხე, სადაც კეთილთ, პატიოსანთ და კაცთ-მოყვარეთ უნდა ჰქონდეთ ადგილი; და მის მისაღწევ მცნებასაც ჰქადაგებდა განსვენებული. სცდილობდა მოსწავლე ახალგაზრდობა მრუდე გზას აეცილებინა, კაცთ-ჰამიაობა, სიმრუდე, სიბოროტე შეეჯავრებინა; და ამ სასიქადულო საქმეს მოანდობა განსვენებულმა მთელი თავისი სიცოცხლე.

არისტო ვა-ძე დაიბადა ზონში და იქვე, პეტერბურგის უნივერსიტეტის გათავების შემდეგ, დაიწყო მასწავლებლობა. შემდეგ რამდენიმე წელიწადი იმსახურა გორში და უკანასკნელი 22 წელიწადი-კი თბილისის ქართულ გიმნაზიაში. მაგრამ, სადაც-კი მასწავლებლობდა განსვენებული, — ყველგან სიცოცხლე და სიყვარული შეჰქონდა. მუდამ მზიარულ, სიცოცხლით სავსე არისტოს ერთი რამე მეტად გულს უკლავდა. ეს იყო — ჩვენი სამშობლოს უკან ჩამორჩენა: მღულრივით ეთუთქებოდა გული, როცა ხედავდა მის საწყალს, შედარებით მდიდარ წარსულთან, აწმყოს.

სცდილობდა რითიმე მალამო მოეცხო, რაიმე მხსნელი გზა ეპოვნა. და აი — ამ მხსნელ გზად — განსვენებულმა კარგი და სალი ახალგაზრდობის აღზრდა დაისახა. უნივერსიტეტშივე აირჩია ის დარგი კოდნისა, რომელიც იმის აზრისათვის უფრო გამოსადეგი იყო. შეისწავლა რა საქართველოს ისტორია, მუყაითად და ხალისიანად შეუდგა მის სწავლებას.

განსვენებული ფიქრობდა, რომ ბავშვი, აღზრდილი მამულის სიყვარულში, პატიოსნების, სიკეთის და კაცთ-მოყვარეობის მცნებით შეიარაღებული, შეიქმნება იმ საღ ადამიანად, რომელიც პირნათლად შეასრულებს თავის მოვალეობას სამშობლოს და ადამიანობის წინაშე.

აღტაცებული სიყვარულით უყვარდა განსვენებულს ჩვენი სამშობლო და ასეთისავე აღტაცებით უამბობდა ხოლმე მის წარსულს თავის მსმენელთ. არისტოს მხატვრულად მეტყველი ენა წარსულს აცოცხლებდა, ძველი დროის გმირთ სი-

კოცხლით მოსავედა და კოცხლად აჩვენებდა ხოლმე. მასწავლებლის
როდესაც განსვენებული ძველი დროის ამბავს მოჰყვებოდა
ხოლმე, კაცს ეგონა, რომ ყურს უღდებს მგზავრს, რომელიც
მოწამე ყოფილა ძველი, უხსოვარი დროისა, საკუთარი თვა-
ლით უნახავს იქაურობა, უნახავს იმ დროის ხალხი, მისი ყო-
ფა-ცხოვრება, ყური მოუკრავს იმათი ლაპარაკისათვის, იცის
რა აღელვებთ, რა სურთ, რას მოელოან — უნახავს ყველაფე-
რი ეს, ეს არის ახლა დაბრუნებულა და აი კიდევ გვიამბობს
რაც გულში კოცხლად აღუბეჭდია. ჩვენ წარსულიდან ძვირ-
ფასი მარგალიტების გამონახვა იცოდა განსვენებულმა.

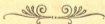
რომ უფრო მტკიცე ნიადაგზე დაეყენებინა სამშობლო ის-
ტორიის და ენის შესწავლის საქმე, განსვენებულმა შემოიარა
მთელი საქართველო კუთხით კუთხემდე, საკუთარი თვალით
ნახა ამართული ძველი სიმაგრე-ეკლესიანი, „ნაშთნი ძველის
დიდებისა“, საკუთარი ყურით მოისმინა თვით ჩვენი ხალხის
მიერ მოთხრობილი ძვირფასი ამბავი ჩვენი ზანგძლივი წარ-
სულისა, ჩაიხედა ძველ და ახალ წიგნებშიაც და თითონაც
დასწერა წიგნები და მით უკედავ ჰყო თავის სახელი.

საუკეთესო ადამიანი, იშვიათი მამულიშვილი, სიყვარუ-
ლით სავსე მასწავლებელი იყო განსვენებული.

კარგი იყო, და კარგი სახელითაც მოიხსენიებს შთამო-
მავლობა.

დღეს-კი ყველამ, განურჩევლად, უძღვნათ მადლობა და
მივაწოდოთ უკანასკნელი საღამო მის გვამს, ცივ სამარეში
ახლად ჩასვენებულს.

მ. ქიცი

საქართველო
1903

საქართველო.

ადამიანის მტრები და მოყვარენი.

მტერი ღ მოყვარე ადამიანს დაებადა თავიდანვე. ფშავე-ლის წარმოდგენით *), ღმერთი და ეშმაკი და-მზანი ყოფილან. ღმერთი დას გაუჯავრებია, რისთვისაც მზას იგი დაუწყევლია და განუშორებია შეჩვენებული. უკანასკნელი ეშმაკად გადაქცეულა მოქიშვე. მოქილიკე, მონადღევე გამხდარა. ღმერთს გაუჩენია ცა ბადისა. ეშმაკს ბადის შესაქმნელად გაუჩენია თავი. ამის შესაქმნელად ღმერთს დაუბადია კატა. ღმერთს გაუშენებია ვენახი. ეშმაკს ამ მადლიანი გამოგონების გასაოხრებლად გაუჩენია თხა. ჯიბრს ჯიბრი მოჰყოლია. თხების გასა-ელეტად ღმერთს გაუჩენია მგელი. და, წარმოიდგინეთ, თვით დედაკაციც, როგორც მამაკაცის მაცდენელი, თურმე ეშმაკის გაჩენილია!

და ასრე, ეშმაკის ანუ სამალის თავი იტაცებს თავთავს, ღვთის კატა ართმევს მას. ღმერთი აჩენს ვენახს, სამალის თხა სკამს მას; ხოლო ამას ჰგლეჯავს მგელი.

ამნაირად ჩამოჰყვება მთელი წრე: თხა სკამს ვენახს, თხას—მგელი, მგელს—ისარი, ისარს—ყანგი, ყანგს—მიწა, მიწას—თავგი, თავგს—კატა, კატას—ბაღლი, ბაღლს—დათვი, დათვს—ყრანგი.

*) ივერია, 1888, № 228.

ამისთანავე თქმულება ჰქონიათ ძველ ებრაელებსაც და აღნიშნავს სახელოვანი ტეილორი:

„იყო ციკანი, რომელიც შექამა კატამ, ხოლო კატა-კი ძაღლმა.“ ასე ჩაჰყვება ბოლომდე; გამარჯვებულნი რჩება ერთი წმიდანი, რომელიც ჰკლავს სიკვდილის ანგელოზს, ეს-კი ჰკლავს ყასაბს, ყასაბი—ხარს, ხარი სვამს წყალს, წყალი აქრობს ცეცხლს, ცეცხლი სწევს ჯოხს, ჯოხი სცემს ძაღლს, ძაღლი სჭამს კატას, კატა—ციკანს.“

თქმულებაში ცხოველების სახით აღეგორაა გამოყვანილიო, — დასძენს ტეილორი. ციკანად იგულისხმება ურიასტანი, კატად ბაბილონი, რომელმაც გააოხრა ურიასტანი. ბაბილონის მტერი იყო სპარსეთი, სპარსეთისა—საბერძნეთი, ამისი—რომი.

ადამიანის უდიდეს მტრებს აქვთ თავისი საკუთარი წეს-წყობილება და ჰყავთ მთავარი ტარტაროზი. ამას ემორჩილებიან ქაჯები, ალები, ჭინკები, ეშმაკები, მაჯლაჯუნები, სატანა, დევები. თუ რას და ვის ემსახურებიან ყველა ესენი, სჩანს თვით მათი მთავრის ბერძნულ სახელის თარგმანით: ტარტაროზი (ბერძნ.—ტარტაროს) ჯოჯოხეთი, ქვესკნეთი, გარესკნეთი. იმერეთში მას უწოდებენ თუთა-სარაბუქელას*). თვით სატანა სირიულ ენაზე ნიშნავს მკდენელს, ცბიერს. სატანა არის იგივე ეშმა, ეშმაკი. ხალხურ გადმოცემით ქაჯი კაცის შზგავსია, ვეებერთელა ტანისა, უშნო შეხედულობისა, თავით-ფეხამდის შებალნული, უსამოსლო. გულზე აქვს დიდრონი ეკლები, რომელთაც აიბურძგნის ხოლომე გაჯავრებისას. მისი ბინა კლდეთა ნახეთქები, გამოქვაბულები, ღელეები და წყალია. ბინადრობის მიხედვით, ქაჯი ორგვარია: წყლისა და ხმელეთისა, ანუ „წყლის კაცი“ და „ტყის კაცი.“ დაბინდებიდან შუალაიმამდე დაიარებიან მინდორ-ველად და სოფლად და

* ივერია, 1888, № 176 და 178.

მერე-კი ისევ თავიანთ ბუნაგებში იძალებიან. ხმელეთის მკვლელნი
 თუ შეეხება კაცს, უეჭველად დაეკიდება.

ქაჯს ეშინიან ზარისა, რკინეულობისა, ცეცხლისა და
 ყველა იმისა, რაც ცეცხლს აჩენს. წყლის ქაჯებს, რომელნიც
 ცხოვრობენ მორევებსა და მდინარეებში, ძალიან ეშინიანთ
 მებადურისა და ბადისა. ყველა თევზი მას ეკუთვნის. თუ მე-
 თევზემ მისი აუგი არა თქვა, ყველგან იგი აქო — ადიდა, ძღუნად
 მიართვა ქადი, ღვინო დოქით და საქამანდი და ეს დაალა-
 გა წყლის ნაპირას, მეორე დღეს მას მოურეკავს მრავალ
 თევზს და დააჭერინებს მის ბადეს*). იგინივე კაცს ასწავლიან
 მკურნალობას. მკურნალთა მამათმთავრისთვის თურმე მათ მი-
 უციათ წამლები. ქაჯმა იცის კაცის აულოა, „დანადება,
 რის გამო იგი ავად ხდება, იწყებს ბოდვას. რომ მორჩეს, სა-
 ქიროა გამოლოცვა და „ზერნების“ გაკეთება ასე: თევზზე
 ჰყრიან სიმინდისა და ლობიოს მარცვლებს და ურევენ ქატო-
 ში; მერე აყრიან ხელებზე ავადმყოფს და შეულოცვენ. ეს
 არის გამოლოცვა. გაძლიერებულ ავადმყოფისათვის-კი აცხო-
 ბენ ჩიტისა და კაცის თავიან. პურებს, ალაგებენ ხონჩაზე,
 უმატებენ კიდევ პატარა ქურკლით ღვინოს, პაწია შეილდი-
 სარს, ჩითისა და სხვ. ნაჭრებს, და მიაქვთ და სდებენ იქ, სა-
 დაც, მკითხავის ჩვენებით, შეეყარა ავადმყოფს სწეულება. აი
 ამ ხონჩასა და განსაკუთრებით პურის ფიგურებს იმერეთში
 ეძახიან ზერნებს.

ეს გადმოცემა იმ მხრივ არის საყურადღებო, რომ ქაჯ-
 თა უფროსი ერს დაუხსოვნია თუთაზ სახელით, ხოლო თუთა
 ხომ, როგორც უკვე ვთქვით, ძველად ერქვა მთავარეს, რომე-
 ლიც საქართველოში ღმერთად ითვლებოდა. ასეთივე იყო ერა-
 ნელთა სინათლის ღმერთი დევა, რომელიც შემდეგში იქცა
 იმ ბოროტ სულად, რომელსაც საქართველოში ეწოდება დევი.

*) იხ. ქვემოთ, თუ მებადურმა როგორ ამოათრია ეშმაკებით საე-
 სე კოკობი და როგორ გაანთავისუფლა იგინი.

თვით რუსთაველის ქაჯებიც ისეთებივეა, როგორც აღნიშნულ ხალხურ გადმოცემის ქაჯები: იქაც, როგორც აქ, იგინი მინდობიან კლდეებს, აქვთ თავისი წეს წყობილება, აღქურვილნი არიან გრძნებით. მაგრამ მოვიყვანოთ თვით პროეტის სიტყვები.

„არ ქაჯნია, კაცნაო, მინდობიან კლდესა ხელსა,
 ქაჯნი სახელად მით ჰქვიან, არიან ერთად კრებულნი,
 კაცნი, გრძნებისა მტოღნენი, ზედან გახელოვნებულნი,
 უოკელთა კაცთა მავნენი, იგი ვერვისკან ვნებულნი,
 მათნი შეშხმულნი წამოვლენ დამბრმადნი, დაწილებულნი.
 აქმენ რასმე საკვირველსა: მტკენსა თვალსა დაუბრმაბენ,
 ქართა აღძრვენ სამხელთა, ხავსა ზღვა-ზღვა დაამხობენ,
 ვითა ხმელსა, გაიბრძენენ წყალსა, წმანდად დაშრობენ,
 სწადჯეს, დღესა ბნელად იქმენ, სწადჯეს ბნელსა ანათობენ;
 ამისთვის ქაჯად უხშობენ გარეშემონა უკელანი,
 თვარა იგიცა კაცნა, ჩვეუებრვე ზორციელანი.“

ტარტაროში, მთავარი ქაჯებისა და სხვა ბოროტ სულელებისა თავის ქვეშევრდომებს წელიწადში ერთხელ იწვევს ვნების ხუთშაბათს და სთხოვს იმის ანგარიშს, თუ რომელმა რა გააკეთა წლის განმავლობაში. და ყველანი გამოდიან ბუბრებიდან, სარკმლებიდან, ფულურო ნაპრალებიდან, აჯღებთან ჯოხებს, კატებს და სხვ. და მიისწრაფიან ბატონის წინაშე. მასკი დაუღია თავისი საზარელი პირი დიდრონის ეშვებით და მოელის, რომელი მონათავანი ჩაუტკბანურებს პირს ადამიანის ხორციით. უბედურობის ასაკილებლად საჭიროაო, განაგრძობს გადმოცემა, სახლის აღრე დაკეტვა, ბუბრების დახურვა, კატების დამწყვდევა, და ან ეკლებით მოწყობა კარმიდამოსი და ქიაკოკონის დანთება.

მართლაცა და, ყველა ამას დიდის მოწიწებით ასრულებდა ჩვენი ხალხი, და თუმცა ქიაკოკონობა აღკრძალა თვით

მეექვსე მსოფლიო კრებამ, მაინც ჩვენში დღესაც, ვხვდებით ოთხშაბათ საღამოს ჰმართავენ ქიაკოკონას, გაძლიერებულ ცეცხლზე სამ-სამჯერ ხტებიან ძახილით:

„არი ურული, ურული, ურული კუდიანები!“

გადმოცემით, ყოფილა დრო, როდესაც ქართველები მთელი 15-ი საუკუნის განმავლობაში (ქიზიყელის თქმით - 300 წლის) მოსვენებულნი ყოფილან ყოველგვარ მავნესაგან და მერე ისევ გამრავლებულან ეშმაკები. აი ეს როგორ მომხდარაო:

სოლომონ ბრძენს, მის ცოლს და ვეზირს ნადირობის დროს ბადით დაუჭერიათ სამი თევზი, დაუჭრიათ, მოუხარშავთ და, ქვაბი რომ გადმოუღიათ, სოლომონს უთქვამს: „სიზმარში ვნახე, ჩემ სარეცელზე (საწოლზე) ეძინა ვილაცას. თუ ეს მართალია, გაცოცხლდეს ერთი მოხარშულ თევზთაგანი.“ თევზი გაცოცხლებულა და წყალში შეეცურებულა. მერე ვეზირს მისთვის მოუხსენებია: „რალაც საიდუმლო ხმა მიბრძანებს. მოგკლაო. თუ ტყუილი არ არის, თევზი გაცოცხლდესო“. გაცოცხლებულა, წყალში შეეცურნია. დედოფალს გული წასვლია. რომ მოუბრუნებიათ, სოლომონისთვის გაუშხელია: 12-ტი წელიწადია, რაც ვყვარობო კუნძულელს. რომ ეს მართალია, გაცოცხლებული თევზი დაამტკიცებსო.* მესამე თევზიც მოსულიერებულა და წასულა საცურავად.

მეფეს მოუწვევია კუნძულელი, მთავარი აღქაჯებისა და ეშმაკებისა, მოუტანია ერთი კოჭობა და უთქვამს ტარტაროზისთვის: „თუ მშავს გაავსებ შენი ქვეშევრდომებით, დედოფალს დაგიომობო.“ მას მოურეკია ყველა ბორბოტი სულელები, შვენე ჭინკები, ალები და აღქაჯები, ჩაურეკია და ვერ გაუვსია. სოლომონს უთქვამს: „შენც ჩადი, დედოფალს დაეუმატებ და კოჭობიც გაივსებაო.“ როცა ესენიც ჩამძვრალან, სოლომონს კოჭობისთვის ზარფუში დაუსარქვლებია, ყველა ხერელები გაულესია ფისით, ჯვარი დაუდვია ზედ და კოჭო-

ბი ზღვის შუაგულში ვადუსროლია. მას აქეთ მოუსვენია ქვეყანას, აყვავებულა, მეაკნეს აღარ ჰშინებია, კაცს კუდარდულად სძინებია, ასე ყოფილა მთელი 15-ტი საუკუნე. აქ-კი მებადურს თევზაობის დროს კოჭობისთვის მოუდვია თვისი ბადე, ამოულია წყლიდან, კოჭობი რომ დაუღეწიათ ნაჯახებით, კუნძულელ—ტარტაროზი და მისი ქვეშევრდომები გამოთანტულიან და მოსდებიან ქვეყანას. ამიტომ მებადე ღმერთს დაუწყევლია.

ორშაბათ დილა კათენდა, მებადემ ბადე გაშალა: კაკას ველში მოედისა.

დაუშინეს ნახახება, კაკას ველი შოსტეხესა.

გამოგვივდნენ ეშმაკება, ზოგა—დრესა, ზოგა—კლდეკა, ზოგა—წვალში ჩგვივდესა.

მაშინ დასწყველა ღმერთმა მებადე მებადურისა *).

ადამიანის მეგობრები.

გააჩინა რა ღმერთმა კაცი, მის მეურნეობის მოწყობას მიჰყო ხელი. საჭირო იყო მისთვის თანამგზავრები და თანამოსამსახურეები, იწვია ღმერთმა ირემი და ხარი. ცა მაშინ, როგორც ზემოდაც ნათქვამია, ისე დაბლა იყო, რომ ადამიანი ხელით სწვდებოდა. უბრძანა ღმერთმა მოწვეულ პირუტყვეებს: რომელი თქვენთაგანი ცას კიდით კიდემდის გაივლის პირველი, უპირატესობა იმას მიეცემაო. ირემმა მოინდომა პირველობის დაჩემება და ისკუბა, გადახტა და გრიგალ-ქარულად გაეჭანა ცის კამარაზე, მაგრამ ბოლომდის ვერ მიაღწია; მალე სიციხისაგან გაშოთოდა, დაიქანცა, მუხლთ მოეკვეთა და შეჩერდა გაშეშებულივით, მხოლოდ მის მიერ გავლილის ცის

*) ივერია, 1888, № 92.

ნაწილს დააჩნდა მისი კვალი — „ირმის ნავალი.“ ჰკვიანდა ხარ-
მა მას არ მიჰბაძა. „კარგად ვერას ვერ მოაველენს კაცს ვერც
გულფიცხელი;“ ისიც ასე მოიქცაო, შედგა ცის სიბტყეზე და
ცოხნა-ცოხნით გაუდგა გასაველელ გზას და ბოლომდის მივი-
და მშვიდობით და გამარჯვებით და ცახე აგრედ-წოდებულ
„ხარის ნავალის“ დაჩნევით.

ღმერთმა აკურთხა ხარი.

ასეთია ამ საგნის შესახებ გადმოცემა მთელი ქართველი
ერისა. უფრო ვარკვევით გადმოგვცემს ის ხალხური ლექსი,
რომელიც ხარს ნათლის შარავანდელით ჰმოსავს კაცისთვის
თავდადებულად შრომისთვის. მოგვეყავს ლექსი ისე, როგორც
ჩაუწერია დამსახურებულ, მსკოვან ჩვენ საერთო მასწავლე-
ბელს — იაკობ სვიმონის-ძე გოგებაშვილს.

„არშაბათობით აშენდა ციხე-ქალაქი კლდეზედა:

გარს გადაჯანი არტუია, რა ახურათ თავზედა;

ადამიანის შენახვა ვერაფერ იღო თავზედა;

ხენა, ფარცხვა, ზიდეა სარჩოსი. გასჭირდა მეტად ძაღზედა.

ხარმა სთქვა ზირმა-ნათელმა: მე დავიწერავ თავზედა.

მოცვიფდნენ ანგელოზები: დაჰკოცნეს ერთავ თავზედა,

ჩამოქნეს წვედი სანთელი, მიაკრეს ერთავ რქაზედა:

„წადი, ხარო, იმუშავე ერთგულად შთა და ბარზედა;

ქქესი დღე უდელში ები, მეშეადეს დაწექ მხარზედა;

ვინც კვირა-უქმით შეგაბას, ხელი შეახმეს შელაზედა.

ამიერიდან ირემს გაეზარდა რქები და მიწისა და ცახ
შორის გაიხლართა, ხოლო ხარის ჭედი აღიარებულ იქმნა
წმიდად.

საკვირველია მზგავსება: თვით ეგვიპტეშიაც ხარი სწამ-
დათ ღვთის მზის ემბლემა: იგი ღრო-გამომწვევით იბადება
ელვის მიერ დამაკებულ დეკეულისაგანაო. საყურადღებო ის
არის, რომ ჩვენში მზისა და რძის სახელი ერთია. შეადარეთ:

მეგრ.	ინგ.	სვან.	საზოგ.
ზეა	ზეა	მიე	შზე, შზეა
ბეა	ზეა	ლჯე	რძე, სძე.

ინგ. სი—ზეა (სიძე) იგულისხმების აგრეთვე სიტვას ზეა (ძე).

მაგრამ ირემი კაცს გამოადგა სხვა მხრივ: მისი რქები ცას სწვდებოდა და ამ რქებს მიწიერნი ციიერებთან მისასვლელ მოსასვლელ ზიდად ხმარობდნენ. ეს მიწიერნი-კი იყვნენ:

ჭირისუფალნი მშობიარე დედაკაცისა, რომელიც უკვე სამი დღე იტანჯებოდა და ვერ დაებადა,

მხენელა, რომლის რკინის მძიმე გუთანს ვერ ერეოდნენ მისი ხარები და ამის გამო ძალიან ცოტას ხნავდა,

ცხვარი, რომელიც თავისი გრძელი მატყლით გახლართულ იყო ბარდებში,

მწყემსი, რომელიც ჩიოდა — ფარა მეფეანტებ-მეწყეშებოა,

მგელი, რომელსაც მწყემსი არ ანებებდა ციკანსა თუ ბატკანს,

ირემი, რომელსაც გრძელი რქების გამო გასაქანი არ დარჩენოდა ცასა და დედამიწას შორის.

ყველა ამ გაჭირვებულთა მოციქული ირმის რქების შემწეობით ავიდა ცაზე და იქ ნაბა მზის დედა და მოახსენა, რისთვისაც მისულიყო. მზის დედამ ნემსად აქცია და დამალა. შვილი (მზე რომ დაბრუნდა მგზავრობიდან, დედამ გამოჰკითხა, თუ ვის რა უჭირდა დედამიწაზე და რა ეწამლებოდა. მზემ მოახსენა: „დედამიწაზე ბევრი უბედურება ხდება, მაგრამ სულ იქაურების გამოუცდელიობით, მოუხერხებლობით. აი, თუნდა:

„სამი დღეა, რაც მშობიარე ილაოს მზგავსი ტკივილებით იტანჯება და ვერ მოულოგინია. ჭირისუფლებს მისთვის რომ თივა დაეგოთ, მის გარშემო საბელი გაეჭიმათ, თავით დაეწყოთ რკინის ცულები, ხანჯლები, ცელები ან დანები და

რომ მოეყვანათ გველის პირიდან ბაყაყის გამგდებინებდნენ და ამას დაეძახნა: „განეყარებით, დედა და შვილო, ვით ჩემ-მიერ განეყარნენ ბაყაყი და გველი,“ იმავე წამს მშობიარე განთავისუფლდებოდაო.

„მზენელ-მთესველს ბევრი პოხილი ხარები ჰყავს, მაგრამ მისი გუთანი მთლიანი რკინისაგანაა გაკეთებული, მეტის-მეტად შიშნა და ბევრს ვერა ხნავს. ვერ მოუფიქრნია ბეჩავს, შეამსუბუქოს გუთანი: სახნის-საკვეთს გარდა დანარჩენი ნაწილები გუთნისა ხისაგან გააკეთოს.

„იქ არ იციან, რომ ცხვარს წელიწადში ორჯერ გაკრეჟა უნდა, რომ არ გაიხლართოს ბარდებში.

ვერ მოუფიქრიათ, რომ უნიშნო შავი ცხვარი დაკლან და მისი სისხლი აპკურონ მთელ ფარას, რათა ცხვარი არ დაიქსაქსოს.

„გასჭირებია შიმშილისაგან მგელსაც, რომელმან არ იცის, რომ ფარას უნდა მიეპაროს არა ყოველ დროს, არამედ წვიმიან-აღდრიანობას, ბურუსი და ჯანყი რომ მოეფინება არემარეს.

„უჭირს ირემსაც, რომელსაც ვერ მოუხერხებია, სამს წელიწადში ერთხელ მოილესოს რქები, რათა ძველები დასცვიდეს და ახლები ამოუვიდეს.“

ეს უამბო მზემ დედას და მცორე დღეს წავიდა თავის საქმეზე: — ქვეყნის გასანათებლად. მზის დედამ „ნემსი,“ რომელსაც მზის ნაამბი ყველა შეესმა, ისევ კაცად აქცია და გამოისტუმრა. ყველას ეწამლა, ყველას ეშველა...

როგორც ხედავთ, ძველი გადმოცემა ჩვენ თვალწინ გადაშლის მთელ სამეურნეო სქართველოს — გიორგიას — სურათს: მშობიარე, წმ. ხარი, მზენელი, გუთანი, ცხვარი, მწყემსი, მისი მტერი მგელი.

მ. ჯანაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

აზრეუში და მებარეუში.

უსეთში მებარეუშიმეობა შემოიღეს მე-XVII საუკუნეში, პეტრე დიდის და ეკატერინე II მეფობის დროს; თუთის ნერგები გადმოიტანეს ყირიმში. თავისუფალ სახელმწიფო მიწებს, რომლებიც საფარგისი იყო თუთის ხისათვის, მთავრობა აძლევდა კერძო პირებს თუთის ხის გასაშენებლად. ალექსანდრე I მეფობის დროს საჩუქარსაც აძლევდნენ იმ პირებს, ვინც მებარეუშიმობას ეწეოდა. მთავრობის ამგვარმა მოქმედებამ წაახალისა ხალხი და ძლიერ ჩქარა გამრავლდა სამხრეთ რუსეთში თუთის ხის ბალები; ამას მებარეუშიმობაც მოჰყვა.

ჩვენ საქართველოში მებარეუშიმეობამ-კი რამდენიმე საუკუნით წინ დაიწყო წარმოება. ახლა-კი უკირავს თვალსაჩინო ადგილი დასავლეთ საქართველოში, სახელდობრ გურია-სამეგრელოში. იშვიათად შეხედებით აქ ლარობ კაცს, რომ თავისი პატარა ეზოს ირგვლივ თუთის ხეები არ ჰქონდეს დარგული. გაზაფხულზე უპირველესი ადგილი სოფლის მეურნეობაში მებარეუშიმეობას უკირავს. ყველა ოჯახიდან მიემგზავრებიან გლეხები ახლო დაბა-ქალაქებში, რომ კარგი თესლი-

იყილონ და თავის დედაკაცს მიუტანონ. ქალები ხომ ცებით ემზადებიან თავის საყვარელ და სასარგებლო საქმისათვის. შეიძენს თუ არა თესლოს თავის დროზე, ესე იგი—როგორც-კი ხეზე გაიხსნება პირველი კვირტი, დედაკაცი აცოცხლებს ამ თესლს. აი როგორ ხდება ეს: ვისაც თბილი ოთახი აქვს—სდებს თესლს თბილ ალაგს, ცეცხლთან ახლოს, თუ არა და ხშირად უბეში ატარებს თესლს, სადაც მუდმივი ზომიერი სითბო ხდება და თესლი რამდენიმე დღის შემდეგ ცოცხლდება. კვერცხებიდგან იჩეკებიან პატარა შავი ქიები, რომელსაც მურს ეძახიან.

ახლად გამოჩეკილ მურს დასხამენ სქელ ქალღღებ და დაუყრიან მაკრატლით წვრილად დაქრილ ახალ ფოთლებს თუთისას. ქია სქამს ხუთ დღეს. მეექვსე დღეს ქია ისვენებს, ასწევს მალა თავს, აღარ სქამს და გარინდულია. გურულ დედაკაცს რომ ჰკითხო—რას შერება ეხლა შენი ყაქიო*), მოგიგებს—„წისქვილის“ კანში წვესო. ერთი დღე და ღამე უქმეულია ქია; მეორე დღეს ის იძრობს პირველ კანს, გურიაში „წისქვილის“ კანად წოდებულს, და ისევ მიჰყოფს ხელს ქამას. ქამს ოთხი დღე, შემდეგ ისევ ასწევს თავს ზევით და წვეს გაუნძრევლად, თითქო ავადმყოფიაო; და მართლაც რომ არ არის საღად: ის აღარ ეტევა თავის კანში და უნდა გამოიცივლოს; ეს ხომ ადვილი არ არის, არ ემზავება ძველი კაბის გახდას და ახლის ჩაცმას. კანი ზედ ხორცზე არის მიკრული და მისი მოშორება არ არის ადვილი:—ჯერ კანი სკდება თავზე, იქიდან იწვეს. ქია თან-და-თან და ძვრება ახალი კანით. ქიას შეტად უჭირს თავზე კანის გადაძრობა; რაკი თავიდან შშვილობიანად ამოძვრება, მერმე არა უშავს-რა.

მეაბრეშუმე ძლიერ ფრთხილად ეპყრობა ავადმყოფ ქიას: ამ დროს არც საქმელს უყრის და არც ლოგინს უცვლის, რომ არ შეეხოს და არ შეაწუხოს. მეათე დღეს ამოდის ქია ვგრედ

*) ასე უწოდებენ გურიაში აბრეშუმის ქიას.

წოდებულ „კეხის“ კანიდან, შემდეგ განაგრძობს ექვსს დღეს და წვება ებლა „წარბის“ კანში. ასე ხიან, რომ ამ კანიდან ამოსული ჭია თითქო წარბებიანი არის: მართლაც ემჩნევა თავის აქეთ-იქით შავი ზოლები წარბებივით.

ახლა ჭია ძლიერ ხარბად სკამს; მას არ ჰყოფნის დღეში 2—3-ჯერ ჭამა, ებლა ოთხჯერ სჭირდება, ხანდისხან ხუთჯერაც აკმევენ. სკამს განუწყვეტლივ. შემდეგ ისევ ანებებს თავს და შეოთხეთ იცვლის კანს. ეს გახლავს ახლა „დიდი კანი“. ამ კანიდან ამოსვლა ძლიერ უჭირს ჭიას; ხშირად ხდება, რომ ვერ უძლებს და ბევრი იხოცება.

დიდი კანიდან ამოსული ძრიელ ხარბად სკამს; ახლა მას აღარ აკმაყოფილებს დაჭრილი ფოთოლი: მთელ-მთელ ფოთლებს აძლევს მომვლელი, დღეში 4—5-ჯერ, ღამეც სჭირდება დედაკაცს ყაჭის ჭმევა. ძლიერ დიდ შრომას ეწევიან ამ დროს ჭიის პატრონები: ხშირად, რაც თავის ეზოში თუთა აქეთ, ის არა ჰყოფნისთ და შორს მიდიან ურმებით. გლეხები ყიდულობენ ფოთოლს და მიაქვთ შინ. თუ ჭია კარგი გამაძლარი არ არის, მაგარ პარკს ვერ გააკეთებს; ამიტომ მომვლელი თავს არ ზოგავს, ოღონდ ჭია გააძლოს. ასე ხარბად სკამს ახლა ჭია და სიდიდევ თითქმის 1¹/₂ გოჯი აქვს.

ძლიერ სასიამოვნო სანახავია დიდ კანში ამოსული ჭიები, ვისაც ბლომადა ჰყავს. რომ შეხვიდეთ მათ სადგომ სახლში იმ დროს, როცა ჭია ახლად „დაპურებულია“, გაიგონებთ რალაც შრიალს, თითქოს ეუეუნა მაისის წვიმაო. ეს ფოთლების შრიალი გახლავთ: იმათ შესევიან ჭიები და ახრამუნებენ თავისი მძლავრი ყბებით.

კარგად გამაძლარი ჭია მეშვიდე დღეს, დიდი კანში ამოსვლის შემდეგ იწყებს პარკის კეთებას. ამ დროს მომვლელი ქალები უკანასკნელად უცვლიან ლოგინს, ესე იგი იმ ადგილს, სადაც ჭია წევს კანის გამოცვლის შემდეგ; უცვლიან

ყოველ დღე, რადგან ჩაფრებზე*) გროვდება ნაგავი-ნაგავი განავალი და ფოთლების ნაგლეჯები; თუ ლოგინი ხშირად არ გამოეცვალა, ქია შეზურდება და დასნეულდება. ლოგინს ასე უკვლიან: ქიებს დააფარებენ დახვრეტილ ქაღალდებს, ნახვრეტები იმ სიდიდე უნდა იქნეს, როგორი სისხოც ქიას აქვს, შემდეგ ამ ქაღალდზე დაყრიან ახალ ფოთლებს; ქიები ამოძვრებიან, როგორც-კი ყნოსვით გაიბებენ ფოთლის სიახლოვეს, და შეესევიან. როცა უკვლა ამოვა, მომვლელი ახალ ჩაფარზე გადიჟვანს. ვისაც დახვრეტილი ქაღალდი არა აქვს, რაც ძლიერ ხშირია სოფლებში, ისინი პატარა ტოტებს თუთისას ფოთლებით დააფენენ ქიებზე, ქიები ამ ტოტებს შეესევიან, და შემდეგ ქიები ტოტებით გადაჰყავთ ახალ ჩაფარზე.

როცა მომვლელი უკანასკნელად გამოუცვლის ქიას ლოგინს, შემოახვევს ჩაფრების ნაპირებს ლომის ჩალით, ან რძიანა ბალახით; დასდგამს შუა ჩაფრებზე ორ-სამ ადგილას ცახებს, რომელსაც აკეთებენ ლომის ჩალისას ან ხის ტოტებისას; გამაძღარი ქია შედის ზედ და აკეთებს პარკს; შეზუთე დღეს პარკი უკვე დასრულებულია, მომვლელები საჩქაროდ ჰკრეფენ ცახიდან პარკებს და მიაქვთ გასასყიდად ქალაქში. რად ჩქარობენ ასე? იმისთვის რომ, თუ პარკი გაჩერდა 12 დღე, პეპელა გამოსჭრის და ამოსახვევად პარკი გაფუჭდება. თუ-კი ამოხვევა უნდათ, იმ შემთხვევაში ადულებულ წყალში ჰყრიან პარკებს, ახვევენ ოგვადოზე, ანუ სამუხელზე, რა სიმსხოს ძაფიც უნდათ. შემდეგ გადმოიღებენ ამოხვეულ ძაფს, გააშრობენ; შემდეგ ან ჰყიდნიან ძაფად, ან და ოჯახშივე ქსოვენ დარაიებს, წინდებს, წამოსასხამებს, მოსახვევებს და სხვ. ახლა სახლში თითქმის იშვიათად ახვევენ, რადგან ძაფს ისეთი ფასი არა აქვს, როგორც პარკს; კარგი სწორი

*) ჩაფრები თარობდია ჰიისათვის, კეთდება იმერეთ-გურია-სამეგრელოში სიმინდის ღეროებისაგან, და ქართლში—ლასტებია წნელისაგან.

ძათი არ გამოდის სახლში ამოხვეული. პარკს-კი აქვს, ფუთი 15 მან. 25—მანდამდის აღის და მეტად უხარებს გულს პატრონს, ვისაც შრომა უფასდება, მაგრამ ვაი მისი ბრალი, ვისაც შრომა ტყუილად ჩაუვლის და ჭია რაიმე მიზეზით წახდება, კვდება და პარკს არ აკეთებს! რა ხოცავს ჭიას? იკითხავთ. სხვა-და სხვა სნეულბანი. განა მარტო ბავშვები ხდებიან ავად გადამდები სენით? ჭიებიც ძლიერ ხშირად სნეულდებიან, ბევრი სხვა-და-სხვა გადამდები სენი ხოცავს მათ. მათ შორის დაგისახელებთ ზოგიერთს: მაგ. ქლეჭი, სიყვითლე, პებრინა და სხვა. ძლიერ კარგი მოვლა სჭირდება ჭიას, და ყურის გდებაა საჭირო, რომ რაიმე სნეულება საჭიერში არ შეიპაროს. მაშინვე ავადმყოფი ჭია უნდა ცალკე სადგომში გადაიყვანოს მომვლელმა, რომ საღებს არ დაერიოს სენი. ხშირად სნეულდება ცული მოვლით, თუ საკმელი სველი შეხვდა ან უვარგისი ფოთოლი, ან სადგომში მეტი სითბოა ან სიცივე. ჰაერი, სულ ზომიერი უნდა იყვეს—17°—18° რეომიურით. უსუფთაობა და სხვა ბევრი მიზეზებია ჭიის დამასნეულებელი, მაგრამ ყველაზე უარესია როცა ჭია ავადმყოფი თესლიდან არის გამოჩეკილი.— ეს თესლი საიდან არის ავად?—იკითხავთ საიდან და ავადმყოფ პებლიდან. როცა ავადმყოფი ჭია აკეთებს პარკს, ამ პარკიდან გამოდის სნეული პებელა, რომელიც სდებს სნეულ კვერცხებს, აი ამისთანა თესლი თუ ჩაუვარდა ხელში მებაბრეშუმეს, ხუთი—ექვსი კვირის ნაშრომზე ხელს ააღებინებს; ამისთვის არის საჭირო, რომ მებაბრეშუმემ კარგი საღი თესლი შეიძინოს, რომელიც მიკროსკოპით არის გასინჯული.

იტა ნაკაშიძე.

ქართული
თეატრი

ბროლის ომი.

აქილევსი და აგამემნონი.

ანამ ცხოველ-მყოფელი მზე მოაფენდა თავის სხივებს დედამიწას, ფეტიდა ქალღმერთა ჰეფესტოსის მიერ მომზადებულ სამხედრო იარაღით შევიდა აქილევსის ბანაკში. პელეასის დიდებული შვილი გვერდით უსხდა თავის უფულოთადეს მეგობრის ცხედარს და მდულარე ცრემლებს აფრქვევდა პატროკლოსის გაცივებულ პირისახეს.

ფეტიდა ქალღმერთა ესე შეეხმაურა მეგობრის სიკვდილით სასოწარკვეთილ გმირთა-გმირს: „შვილო, დაიმშვიდე გული! აი, კიდევაც მოგიტანე სამხედრო იარაღი, რომელიც აღგიტყვი... გარწმუნებ, შვილო, რომ ესეთი იარაღი დედამიწის ზურგზე არც ერთ მომაკვდავს ჯერ არ უტარებია.“

აქილევსი დაუყოვნებლივ ფეხზე წამოდგა, აიღო ხელში ღეთაებრივ დედის მიერ მოტანილი სამხედრო იარაღი და დიდხანს, დიდხანს ხელში ატრიალებდა. რაკი დასტკბა იარაღის საუცხოვო სიმშვენიერით, ესეთი სიტყვებით მიმართა ფეტიდა ქალღმერთას: „ქეშმარიტად, რომ ესეთი საუცხოვო

საშხედრო იარაღის ვაჭედვა შეეძლო მხოლოდ ყოველდღეობის დღეებელ ღმერთს! ახლა-კი უშიშრად შემოძლია გავიდე ბრძოლის ველზე და მტერს ჩემი უგულითადესი მეგობრის სიკვდილისათვის სამაგიერო მიუძღვნა. ჩემო ძვირფასო და საყვარელო დედავ! მე, რასაკვირველია, დაუყოვნებლივ გავემგზავრები მტერთან შესაბამელად, მაგრამ ერთი რამ მაწულებს: სანამ მე ბრძოლის ველიდან დავბრუნდებოდე, ჩემი უგულითადესი მეგობრის ცხედარი ერთიანად გაიბრწყინება და მისი ღირსეულად დასაფლავება მოუხერხებელი იქნება.“

ფეტილამ ასე უბასუბა აქილევს: „ათი წელიწადიკ რომ დაჰყო ბრძოლის ველზე, შენი მეგობრის ცხედარი ისევ უვნებელი დაგხედება, როგორც ამჟამად ხედავ. მე თვითონ ბუზებს მოუგერებ და მუდამ ეამს ამბროზიასა და ნექტარს ეპკურებ. შენ მხოლოდ დაუყოვნებლივ შეიარაღდი, შეკრიბე ელლინთა მხედრობის წარჩინებულნი სარდლები, მთავარ სარდალს აგამემნონს უგველად შეურიგდი და საერთო იერიშით მტერზე გაილაშქრეთ.“

აქილევსი ამ სიტყვების შემდეგ დაუყოვნებლივ გაემართა ზღვის ნაპირისკენ და თავისი მგრგვინავი ხმით ხმა-მალლა უწოდებდა ელლინთა მხედრობის სარდლებს და წარჩინებულ პირთ შესაკრებლად. ელლინთა მხედრობის სარდლები სიხარულით მიისწრაფებოდნენ იმ ადგილისაკენ, სადაც გმირთა გმირი აქილევსი მათ იწვევდა სათათბიროდ. აქილევსის ხმის გაგონებაზე ყველას გულში რალაც სასიამოვნო იმედი ჩაესახა, ყველანი თითქო წინასწარ გრძნობდნენ, სჩანს გმირთა-გმირმა აქილევსმა ელლინთა მხედრობაზე საკეთილოდ გული მოიბრუნაო. აი, კიდევაც ეს იყო მიზეზი, რომ მხედრობის თვითეული სარდალი ასე მოუთმენლად მოელოდა გმირთა-გმირის აქილევსის გამამხნევებელი სიტყვის მოსმენას.

როცა ელლინთა მხედრობის სარდლები დანიშნულ ადგილას შეიკრიბნენ, გმირთა-გმირ პელეასის ვაჟის შვილი წა-

მოდგა ფეხზე და ესე მიმართა დიდებულ კრებულს და მათ შორის მხედრობის მთავარ სარდალს: „დიდებულო აგამემნონ, წარჩინებულ ატრეას ვაჟის შვილო! სულითა და გულით ვწუხვარ, რომ ჩვენ შორის ასეთი შუღლი ჩამოვარდა! დიად, ვწუხვარ, რომ ჩვენმა უადგილო შუღლიმა ელლინთა მხედრობა ასე დააზიანა, თითქმის გაანადგურა! ჩემთვის ათასჯერ უმჯობესი იქნებოდა, რომ ბრიზებისათვის, რომლის გულისათვის ჩვენ შორის შუღლი ჩამოვარდა, ღმერთებს სიცოცხლე მოესპოთ, და ელლინთა მხედრობის განადგურება ჩემი თვალით არ მეხილა! ჩვენ შორის ატეხილ შუღლს ჰექტორი და ტროადელების მთელი მხედრობა სიხარულითა და აღტაცებით შესცქეროდნენ. ჰექტორი მოხერხებულად სარგებლობდა ჩვენი შინაური უთანხმოებით და კიდევაც ამიტომ იყო, რომ იერიში-იერიშზედ მოჰქონდა და ელლინთა მხედრობას იგი დღითი-დღე ანადგურებდა. მტერი იქამდის გაკადნიერდა, რომ ზღვის ნაპირას, ხომალდებთანაკი უშიშრად მოდიოდა და ჩვენს სამხედრო ხომალდებს ცეცხლით ვადაბუგვას უპირებდა. დროა, დიდებულო აგამემნონ, ჩვენ შორის ატეხილი შუღლი მოესპოთ! მე საბოლოოდ გადავწყვიტე დავიფიწყო ყველა ის უთანხმოება, რაიცა აქამოდე ჩვენ შორის მოხდა, რადგანაც დიდებულ გმირს არ შეშვენის საერთო გაჭირვების დროს კრძო ვნებათ, ღელვას ანგარიში გაუწიოს და ბრძოლის ველს გულზე ხელებ-დაკრეფილი შესცქეროდეს. გაძლევთ პატიოსან სიტყვას, რომ ამიერიდან კვლავ თქვენთან ვიქნები ლხინსა და ქირში. მაშ, კეთილი იყოს ჩვენი განზრახვა, დიდებულო სარდლებო! მაშ საერთო ძალით გავილაშქროთ მოსისხლე მტრის წინააღმდეგ! მე ღრმად დარწმუნებული ვარ, რომ ამიერიდან ვერც ერთი ტროადელი ვერ გაბედავს ჩვენი ხომალდებისაკენ მოახლოვებას და, თუ მაინცა და მაინც კიდევ გაკადნიერდა, ელლინთა მხედრობა და მისი წარჩინებულნი გმირთა-გმირი სარდლები ღირსეულ პასუხს მისცემენ მოსისხლე მტერს.“

ელლინთა მზედრობის სარდლებმა, მოისმინეს თა-გმირის აქილევსის უკანასკნელი გადაწყვეტილება, მორთეს სასიხარულო კიეინი და დიდხანს, დიდხანს მათი სამხიარულო ხმა განუწყვეტლივ გაისმოდა.

როცა ეს სამხიარულო ხმა შესწყდა, ელლინთა მზედრობის მთავარ სარდალი აგამემნონი წამოდგა თავის ადგილიდან და ესეთი სიტყვებით მიმართა დიდებულ კრებულს: „ახლა ჩემი სიტყვაც მოისმინეთ, დანაელების დიდებულო გმირებო, ომიანობის კეთილ-საიმედო მსახურნო! ხშირად ელლინთა გმირები მე მამტყუნებდნენ, რომ ჩემსა და პელეასის ვაჟის შვილის შორის შუღლი და უთანხმოება ჩამოვარდა. გარწმუნებთ, რომ ამ საქმეში მე სრულიად უდანაშაულო ვარ. ღმერთების მამათ მთავარმა ზევსიმ და განგებამ გონება დამიბნელეს და ჩვენ შორის ჩამოაგდეს ესეთი შუღლი, თორემ პირადად მე სრულიად არა მქონია განზრახვა აქილევსისთვის რაიმე შეურაცხყოფა მიმეყენებინა. სჩანს უმაღლესმა განგებამ შთამაგონა ეს დამლუპველი აზრი და კიდევაც ამიტომ სამართლიანად ვისჯები. ამჟამად მე ჩემ დანაშაულს ასეა თუ ისე საჯაროდ ვაღვიარებ და, რა ფასადაც უნდა დამიჯდეს, მოვალედ ვთვლი ჩემ თავს ეს დანაშაული გამოვიცხადო. დიდებულო აქილევს! ამიერიდან მიიღე მონაწილეობა ომში! საჩუქრებს-კი აი ახლავე ვუბრძანებ და შენ სამხედრო კარავში გადმოვატანინებ ხომალდებიდან. გმირთა-გმირო აქილევს! დარწმუნებული იყავი, რომ შენთვის არავითარ საჩუქარს არ დავზოგავ. მოგთავაზებ ყველა იმ საჩუქარს, რომლის შესახებაც მაშინ ოდისევსს მქონდა შენთან ღიპარაკი.“

აქილევსმა ესე უპასუხა აგამემნონს: „დიდებულო მთავარ-სარდალო, ატრეას ვაჟის შვილო, აგამემნონ! მომცემ რაიმე საჩუქარს, თუ არა, სრული შენი ნებაყოფლობაა, მე ამას არ გამოვეცილები. ჩვენ ამ ჟამად გვმართებს ომის შესახებ მოვისაზროთ რაიმე. ჯერ კიდევ ომისათვის მრავალი რამ

გვაქვს მოსამზადებელი: დახანება ყოვლად შეუძლებელია. ნამ ჩვენ მოვალეობას ღირსეულად არ შევასრულებთ, სხვა რამეზე ფიქრი დიდ დანაშაულობად ჩაგვეთვლება. ვინც თანახმაა, ეთხოვ დაუყოვნებლივ წამოვიდეს ჩემთან ბრძოლის ველზე!.

ყოვლად გაბრძნობილმა ოდისევსიმ თავაზიანად მოახსენა პელეასის ვაჟის შვილს: „დიდებულო გმირთა-გმირო აქილევს! ნუ ინებებ ელლინთა მხედრობის ასე საჩქაროდ ბრძოლის ველზე გაყვანას! ნება მიეცი მხედრობას ხომალდებზე დაბრუნდეს და სასმლითა და საქმლით ძალ-ღონე მოიკრიბოს. ნუ დაგავიწყდება, დიდებულო, თვით ღმერთების თანასწორო გმირო, რომ სასტიკი შეტაკება მოგველის, და ვინ იცის, როდის დავბრუნდებით ბრძოლის ველიდან. თუ მხედრობამ ძალ-ღონე არ მოიკრიბა, ღირსეულ პასუხს ვერ გაცემს ჩვენ მოსისხლე მტერს. სანამ მხედრობა სადილის თავდარიგს მორჩებოდეს, აგამემნონმა უბრძანოს დაპირებული საჩუქრები შენს სამხედრო კარავში გადმოიტანონ, რათა თვითონვე პირადის ხილვით დასტუბე ძვირფასი საჩუქრებით. შემდეგ აგამემნონმა გამართოს ბრწყინვალე სადილი და მიგიწვიოს ამ სადილზე სხვა წარჩინებულებთან ერთად, ღირსეულად პატივი გცეს და მით დაუმტკიცოს ელლინთა მთელ მხედრობას, რომ ატრეას ვაჟის შვილმა შენ სრულიად უდანაშაულოდ მოგაყენა შეურაცხყოფა.

ელლინთა მხედრობის მთავარ-სარდალმა დიდი სიამოვნებით მიიღო ოდისევსის წინადადება, მაგრამ დიდებულმა აქილევსმა ესე უპასუხა ოდისევსის: „ყოვლად გაბრძნობილო ოდისევსო! აგამემნონისაგან საჩუქრების გადმოტანა გადავდეთ ომის გათავების შემდეგ. ახლა-კი აუცილებლივ საჭიროა ვიზრუნოთ იმ მეომრების შესახებ, რომლებიც ჩვენმა მოსისხლე მტერმა ჰექტორმა სიკოცხლეს გამოასალმა და რომლებიც ასე უპატრონოდ ჰყრიან ბრძოლის ველზე. მათ უსულო გვამებს ყვავ-ყორანი თავს დასჩხავის, და შენ-კი მირჩევ სასმელითა

და საქმელით დავიტკბო გული! არა, ჩემო ძვირფასო ოდი-
სევს, ჩემის აზრით დაუყოვნებლივ საქიროა ბრძოლის ველზე
გავიდეთ! რა სასმელი, რა საქმელი უნდა გავგონდებოდეს
სწორედ იმ დროს, როცა ჩემი გულითადი მეგობრის მკვლე-
ლისათვის ჯერ კიდევ სამაგიერო არ გადაგვიხდია! პატრო-
კლოსის დადუმებული პირის სახე და ბრძოლის ველზე უპატ-
რონოდ დარჩენილი მეომართა გაცივებული გვამები უსიტ-
ყვოდ მოგვიწოდებს ბრძოლეს ველზე. ჩვენც მოვალე ვართ
ჩვენი საღვთო ვალი შევასრულოთ და მტერს სამაგიერო გა-
დაუხადოთ. ელლინთა მეომრების უდანაშაულოდ დანთხეუ-
ლი სისხლი თვალით-წინ მიდგას და სამკვდრო-სასიცოცხლო
ომისათვის დაუყოვნებლივ გასელას მავალებს!“

ოდისევსი კიდევ გაკადნიერდა და ამტკიცებდა, რომ
მშვიერი და მწყურვალე მხედრობის ბრძოლის ველზედ გაყვანა
თვით საქმისათვის საზიანო არის. ბოლოს აქილევსიც დას-
თანხმდა ოდისევსის წინადადებაზე.

ოდისევსი შვიდის მხლებელით დაუყოვნებლივ წავიდა
აგამემნონის ხომალდიდან საჩუქრების გადმოსატანად.

აქილევსს სამხედრო კარავში ოდისევსიმ მოიტანა ძვირ-
ფასი ფასდაუდებელი საჩუქრები. აგამემნონმა სხვა საჩუქრებ-
თან ერთად აქილევსს დაუთმო მზისა დარი ბრიზების და კიდევ
შვიდი ახალგაზდა ქალი.

ბრეზების, დაინახა თუ არა აქილევსის სამხედრო კარა-
ვში პატროკლოსის გაცივებული გვამი, საზარლად შეპყვირა
და დიდხანს, დიდხანს უნუგეშოთ ქვითინებდა პატროკლოსი
ბრიზების გულითადი მეგობარი იყო, იგი მუდამ ნუგეშის
მკემელი იყო საბრალო ობოლის ქალისა, როცა ეს უკანას-
კნელი საყვარელ სამშობლოდან შორეულ ქვეყანაში გამო-
ისტუმრეს.

აქილევსა ისევ იმ ადგილას დარჩა, საცა ელლინთა მხე-
დრობის სარდლებს ეთათბირებოდა. ოდისევსი, იდომენეოსი,

ნესტორი და სხვა წარჩინებულნი მივიდნენ მასთან და მონონის მიერ გამართულ სადღესასწაულო სადილზე მიიპატი-
ეს. აქილევსმა მადლობა გადაუხადა სადილისათვის, მაგრამ
თვით სადილად წასვლაზე-კი უარი განაცხადა.

მხედრობა სანამ სადილს შეეჭკოდა, აქილევსი თავის
სამხედრო კარავში დაბრუნდა და მას წაჰყენენ ოდისევსი,
დომენეოსი, ნესტორი და სხვა წარჩინებულნი.

აქილევსმა, შევიდა თუ არა თავის სამხედრო კარავში,
პატროკლოსის ვაკივებულ გვამის დანახვაზე მორთო საზარ-
ლად ქვითინი. გმირთა გმირის მწუხარებას საზღვარი არა
ჰქონდა. ოდისევსი, იდომენეოსი, ნესტორი და სხვანი ანუგე-
შებდნენ უსაზღვაროდ მწუხარე გმირთა გმირს, მაგრამ ყოვე-
ლივე ცდა უნაყოფოდ რჩებოდა.

პელეასის ვაჟის შვილის მღუღარე ცრემლებმა ღმერთების
მამათ მთავრის ზევსის გული მღუღარებით ააუფსო. ოლიმპო-
სის შბრძანებელმა აქილევსის ნუგეშის საცემლად და დასამ-
შვიდებლად ათინა ქალღმერთა გამოგზავნა ოლიმპოსის მწვერ-
ვლიდან.

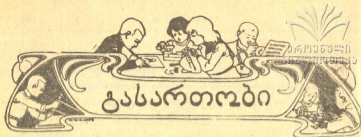
ათინა ქალღმერთა ელვის სისწრაფით დაეშვა ოლიმპოსის
მწვერვალიდან და ყველასაგან უხილავად შევიდა აქილევსის
სამხედრო კარავში. ქალღმერთამ სხვებისაგან შეუმჩნევლად
აპკურა გმირთა გმირის დამწუხრებულ გულს ნექტარი და
ამბროსი.

აქილევსი დაუყოვნებლივ ფეხზედ წამოდგა და ყველა
კარავში მყოფნი განცვიფრებაში მოიყვანა, როცა ასე ერთბა-
შად განუსაზღვრელი მწუხარება იმედიანობით და გამპრიახო-
ბით შეეცვალა.

ა. მიქაბერიძე.

შ ა რ ა ლ ა .

(წარმოდგენილი პ. ნიორაძისაგან).

ცეცხლს დაანთებ, რას შეხედავ;—
 რა დაიწყებს პილოქსაო?
 მას დაუმატე ქალოქი,
 მთებში, რიონის პირსაო,—
 და მიიღებ ლამაზ სიღყვას,
 რა დროსაც იბან პირსაო;
 თუ თავს უხმო ასოს დასმენ,
 ნათქვამს ენისა ძირსაო,—
 ბაბუას გამოადგება:
 ის უქარვებს მას ქირსაო.

მე-11 №-ში მოთავსებული გეოგრაფიული ამოცანის

აღსნა:

შუშა, ანაგა, ნუკრისხევი, ქსანუ, ოზურგეთი, რუისი,

მიბლოცალო.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე. გამომცემ. თ. პ. ი. თუმანიშვილი

1912 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურბათებულ საემაწვილო ჟურნალ

„ნაკადულ“-ზე

◆ წელიწადი მერვე ◆

ჟურნალი გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით და საგანგებოდ არჩეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით, მონაწილეობას ღებულობენ ჩვენი ცნობილი მწერლები და პედაგოგები.

წლიურ ხელის მომწერლებს მიუყვებათ:

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12** წიგნი „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. მოზრდილთათვის.

საჩუქრად მიეცემათ წლიურ ხელის მომწერლებს

◆ დასურბათებული 120-ზე მეტი ორიგინალური იგავ-არაკი ალ. მირიანაშვილისა. ◆

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა 5 მან. ნახევარ წლით — 3 მან., ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი—3 მან. მოზრდილთათვის 12 წიგნი—3 მან., ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

ხელის მოწერა შეიძლება ტფილისში — „ნაკადულს“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის ს., ციხისკ. № 8. Редакция „Накадули“ Головинский пр. № 8. და წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა. ქუთაისში — ისიდაძე კვიციანიძესთან, თ. შთაზრამაშვილთან, და მარამ უყუჩაშვილთან. სამტრედიისში: ივანე გლაძეკოთან, ფოთში — თეოფილე კანდელაკთან. ბათუმში — კნ. სიფიაო ნაკაშიძესთან და ტროფიმ ინსარაძესთან. დ. ხონში — კვატრიაძე ვასილას ასულ ბატაძესთან. ოზურგეთში — ლეო ამნაძესთან. თელავში — ვანო შატაშვილთან. ახალციხეში — კონსტანტინე გვარამაძესთან. ბაქოში — ვასილ ასულედიანთან და ივანე ელიაშვილთან. გორში — ნინო დომაყურთან და ქეთევან ჯავახიშვილთან. სოხუმში — კნ. მარამ ანსაძესთან. კიათურაში — ივანე გომეჯაურთან, ვანჯაში — ბ. აშოქაძესთან. ერევანში — კ. ივანე მარამაშვილთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე.

გამომცემელი თავ. შავლე იოსების ძე თუმანიშვილი.

3/45

„ნაკადული“-ს რედაქციაში

და

წერა-კითხვის სასოგადოების წიგნის მაღაზიაში
იუიღება შემდეგი წიგნები:

- 1) ზღაპრები ვილჰელმ და იაკობ გრიმისა. — ფასი. 30 კ.
- 2) ტომის თავგადასავალი, — თხზულება მარკ ტვენისა, ფასი . . . . . 50 კ.
- 3) რას გვიამბობს ოთახი, — თხზულება ავენარიუსისა, ფასი . . . . . 20 კ.
- 4) დასურათებული ასაწყობი ანბანი, — ფასი. 1 შ. — „
- 5) სკრუჯი და მარლეი, — საშობაო მოთხრობა ჩარლზ დიკენსისა, ფასი. . . . . 25 კ.
- 6) დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები — 3. კ. ანდერსენისა, ერ. სეტ. ტომპსონისა, გ. ინსაინისა და რ. კიპლინგისა. ფასი . . . . . 30 კ.
- 7) სამშობლო ბუნების სარკე, დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები, — ივანე ელიაშვილისა ფასი. . . . . 30 კ.
- 8) ამხ. „ცისკრის“ გამოცემა: — ლევ ტოლსტოის მოთხრობები, ფასი . . . . . 5 კ.
- 9) შობა, მოთხრობა გურიის ცხოვრებიდან, — ნინო ნაკაშიძისა ფასი, ... 5 კ.

